

Lördagen den 6 April 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 27 sistlidne Mars.

Upplästes och godkändes Statt-Utskottets förslag dels till Riksdagens skrivelse, N:o 7, till fullmäktige i Riksgälds-kontoret, angående Riksgälds-kontorets förvaltning under den tid som förflutit sedan början af 1871 års riksdag; dels ock till Riksdagens underdåniga skrivelse N:o 8, angående beviljande af anslag till fortsättande af arbetena å östra och norra stambanorna.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets nedannämnda utlåtanden och memorial, nemligen:

N:o 44, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag med flera dylika föremål;

N:o 45, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljas för väganläggningar och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag;†

N:o 46, i anledning af väckt motion i fråga om kronohemmans samt åtskilliga andra kronolägenheters upplåtande under skattemanarätt utan särskild köpeskillings erläggande.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Stats-Utskottet, i första punkten af dess memorial

N:o 38, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att å Allmänna indragningsstaten må uppföras ett belopp af 200 R:dr, att såsom årlig pension utgå till aflidne chefen för kronoarbeitsbataljonen å Carlsborg, Öfverstelöjtnanten Jonas Gabriel Schanders dotter, Lotten Schander, så länge hon lever ogift, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har nämnda pension icke blifvit af Riksdagen beviljad.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 104.

Nej — 14.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokolls-utdrag, N:o 168, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 88 ja och 84 nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 192 ja och 98 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Stats-Utskottet, i andra punkten af dess memorial N:o 38, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att den för Kompanichefen vid kronoarbeitskorpser, Kaptenen Evert Fredrik Georgii begärda pension, 1,000 R:dr, må af Riksdagen beviljas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen beviljat nämnda pension, att utgå med ett till 500 R:dr nedsatt belopp.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 107.

Nej — 11.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokolls-utdrag, N:o 169, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 55 ja och 116 nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 162 ja

och 127 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Stats-Utskottet i tredje punkten af dess memorial N:o 38 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition;

Den, som vill, att Kongl. Maj:ts nådiga framställning om pension för Fångelsedirektören A. L. Hårds af Segerstad enka, Agnes Elisabeth Hård af Segerstad, född Brummer, må endast på det sätt af Riksdagen bifallas, att pensionsbeloppet bestämmes till 300 R:dr årligen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är den ifrågasatta pensionen af Riksdagen afslagen.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 105.

Nej — 10.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 170, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 96 ja och 81 nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 201 ja och 91 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Stats-Utskottet i fjerde punkten af dess memorial N:o 38 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att den för Förrådsförvaltaren W. Normans enka, Erika Wilhelmina Norman, född Wendelius, begärda pension, 300 R:dr, må af Riksdagen beviljas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har nämnda pension icke blifvit af Riksdagen beviljad.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 109.

Nej — 9.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokolls-utdrag, N:o 171, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 85 ja och 85 nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 194 ja och 94 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Stats-Utskottet, i femte punkten af dess memorial N:o 38, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att den för Öfverstelöjtnanten C. E. Norströms enka, Emma Norström, född Lundberg, äskade pension, 600 R:dr, må af Riksdagen beviljas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är nämnda pension af Riksdagen afslagen.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda;

Ja — 109.

Nej — 10.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokolls-utdrag, N:o 172, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 69 ja och 106 nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 178 ja och 116 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Bevillnings-Utskottet i dess memorial N:o 6 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller Kongl. Maj:ts af Andra Kammaren antagna nådiga förslag om nedsättning af personliga skyddsafgiften till hälften, eller 40 öre för man och 20 öre för qvinna, röstar

Ja;

Den det icke vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer personliga skyddsafgiften att, enligt Utskottets af Första Kammaren godkända hemställan, bibehållas vid oförändradt belopp.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 23.

Nej — 97.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokolls-utdrag, N:o 173, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 141 ja och 41 nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 164 ja och 138 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Stats-Utskottet, i första punkten af dess memorial N:o 39, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes tillse om, i hvad mån och under hvilka vilkor en ombildning och förening af teknologiska institutet, krigshögskolan, skogsinstitutet, farmaceutiska institutet och undervisningen för landtmätare till en teknisk högskola må vara gagnelig och af behovet påkallad, samt att Riksdagen för detta ändamål anvisar och ställer till Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp af tretusen R:dr, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen beslutit, att den i förevarande ämne väckta motion icke för närvarande må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—41.

Nej—77.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokolls-utdrag N:o 174, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 128 ja och 51 nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 169 ja och 128 nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Stats-Utskottet, i andra punkten af dess memorial N:o 39, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att, till löneförbättring för Sundhetskollégii ordförande, ledamöter och tjänstemän samt vaktbetjente äfvensom till arvode för granskning af medikamentsräkningar, för år 1873 anvisas ett extra anslag af 10,850 R:dr, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen beslutit, att till löneförbättring för Sundhetskollégii ordförande, ledamöter och tjänstemän samt vaktbetjente äfvensom till arvode för granskning af medikamentsräkningar för år 1873 anvisas ett extra anslag af 10,850 R:dr, med vilkor att de embets- och tjänstemän, som af den ifrågasatta löneförhöjningen komma i åtnjutande, icke få innehafva annan befattning med lön eller arvode på rikets stat.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—92.

Nej—26.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 175, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 32 ja och 138 nej, samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 124 ja och 164 nej; hvadan beslutet i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Föredrogos men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets nedannämnda, den 4 dennes bordlagda utlåtanden och memorial, nemligen:

N:o 23, i anledning af väckt motion angående sättet för stämningens delgifvande åt köping, byalag eller annan samfällighet;

N:o 24, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af 8:de punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 14, rörande väckta motioner om upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet till ordförandeskap i skolråd; och

N:o 25, i anledning af väckt motion om ett tillägg till 11 Kap. 4 § Byggnings-balken.

Föredrogos men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Konstitutions-Utskottets den 5 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 7, angående väckt motion om tillägg till 12 § Riksdagsordningen; och

N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förändrad lydelse af 72 § Regeringsformen.

Härefter uppropades och yttrade Herr vice Talmannen: Jag anser mig böra värdsamt föreslå, att Kammaren behagade besluta att Konstitutions-Utskottets nu andra gången bordlagda utlåtande N:o 8 må få till afgörande företagas nästa Lördag den 13 i denna månad.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 30 sistlidne Mars och 4 dennes bordlagda betänkande N:o 9 angående tullbevillningen.

1:sta och 2:dra punkterna.

Biföllos.

3:dje punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Genom det i denna punkt gjorda förslag åsyftas visserligen ett förtydligande i tulltaxan, men om ett sådant behöfves, derom vågar jag vara af olika mening med Utskottet. Det kan väl ej bestridas att album äro inbundet papper, således hvad man i vidsträcktaste mening kallar böcker, fastän otryekta. Då förslaget väl emellertid tillhör de förtydliganden, som komma från Tullstyrelsen, lär det väl ej vara värdt att söka åstadkomma någon förändring deruti.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

4:de och 5:te punkterna.

Biföllos.

6:te punkten.

Herr von Koch: Jag vill ej vid detta tillfälle lägga mig emot att *bomullskrut* uppföres under annat krut, men jag vill gifva tillkänna, att jag finner det vara bra eget att vi skola beskatta en sådan artikel som krut, hvilken jag fruktar vi ofta behöfva införa, och det för mycket viktiga ändamål. Jag vill nu endast fästa uppmärksamheten härfpå till en annan gång, i hopp att denna artikel då må bli fri från all tull.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

7:de—10:de punkterna.

Biföllos.

11:te punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag är så obekant med hela denna sockerhistoria, att jag ej kan rätt bedöma den, men i Utskottets referat omtalas, att artikeln drufsocker skall ofta förekomma af så ljus beskaffenhet att den är nästan ofärgad, och då nu färgen är det förnämsta, vid sockers bedömande, afgörande kännetecknet, så synes det mig att här möjligen öppnas ett kryphål, genom hvilket icke så få skålpund socker skulle kunna krypa in. Jag anser att det fortfarande kan få stå som det står och anhåller därför om afslag å punkterna.

Herr Bennich: Det är mycket möjligt att mångenstädes finnas kryphål; men det är just för att stoppa till ett sådant, som man här har föreslagit ett bestämdt stadgande huru drufsocker skall tullbehandlas, nemligen att sådant socker, vare sig ljus eller mörkt, alltid skall tullbehandlas såsom råsocker, till färgen mörkare än N:o 18 af den i världshandeln gällande holländska standard. Jag kan ej förstå annat, än att ett positivt stadgande, så klart som detta, skall förekomma alla möjliga försök att göra sig till godo några mera obestämda stadganden, och hemställer derföre om bifall till Utskottets förslag, hvilket äfven har den fördelen, att det sammanfaller med stadgandena i flera andra länders tulltaxor.

Grefve Mörner; Då, efter hvad det synes i Utskottets betänkande, det har hänt att en person påstått sig uteslutande begagna drufsocker för yllefärgning och begärt detsamma förtullning såsom kemiskt-tekniskt preparat, och då vederbörande auktoritet utredt att detsamma är att hänföra till socker, så bör man ej förringa verkan af bestämmelsen att det endast är färgen, som afgör om sockret skall draga högre eller lägre tull. Jag kan ej tro att det är omöjligt att blanda in någon smula stärkelse i vanligt socker och på sådant sätt spara in de fyra örenas högre tullafgift.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställdes proposition på bifall till punkten och besvarades med ja.

12:te punkten.

Herr Rydqvist: Sedan Riksdagen nu nyligen beslutat indragning eller minskning af en statsinkomst på 600,000 R:dr, en statsinkomst af den beskaffenhet, att den ej vidare kan under samma form komma statsverket till godo, anser jag det vara goda skäl att öfverväga, huruvida statsverket kan anses vara i den ställning, icke

blott nu, utan äfven för den närmaste framtiden, att man kan borttaga ytterligare en skatt eller inkomst, som visserligen ej är så betydlig, men af den beskaffenhet att icke heller den, en gång borttagen, vidare torde kunna åter införas; till hvilken kategori hörer tullen på fisk. Bevillnings-Utskottet har i sitt föreliggande betänkande blott lemnat uppgift på hvad tullen år 1870 utgjorde för fiskvaror eller 136,868 R:dr, men jag anser, att man vid en fråga, sådan som denna, ej bör nöja sig med att se endast på det sista året, utan har jag tagit medeltalet af de fem åren 1866—1870, som utgör 112,250 R:dr, sålunda mindre än den af Utskottet anförda summan. Frågan är dock i alla fall om en inkomst till staten af 112,000 R:dr om året. Detta är en summa, som man förra året ansträngde sig ganska mycket för att få ihop, och, fast man, såsom en talare nyligen påminde om, började med apelsiner och slutade med russin och mandel, tror jag dock ej, att man beräknade att de då förhöjda tullsatserna skulle lemna ens så mycket, som här är fråga om. Jag lemnar emellertid denna sak å sido och öfvergår till hufvudämnet. Tulltaxan upptager under artikeln *Fisk* flera rubriker, men hvar och en vet, att det är tre slag, sill, sej och strömming, som äro af största vikt; de andra äro mera obetydliga. Om det nu vore så, att någon under loppet af denna öfverläggning kunde genom fakta öfvertyga mig, att upphörandet af tull på dessa tre slag af fisk skulle komma den stora klassen af konsumenter, som utgöres af de fattiga och fattigaste, till godo: om jag genom skäls anförande derom kan blifva öfvertygad, skall jag gerna, oakadt den stora uppoffringen å statens sida, afstå från denna tull; men innan man beslutar sig härför, bör man göra för sig klart, om verkligen den stora klassen af konsumenterna får fördelen deraf. Om man då först tager i betraktande den första klassen eller sillen, så befinnes det, att en fast tunna, eller 4,8 kubikfot, antages väga 13 lispund, och att det går ungefär 30 sillar på hvarje lispund, så att tunnan innehåller 390 sillar: tullen utgör 12 öre per kubikfot, det vill säga 57,0 öre per sådan tunna. Som emellertid den förtullade importen, således oberäknadt den från Norge landvägen införda, under de fem sista åren i medeltal utgjort 1,043,233 kubikfot, hvaraf från Norge 958,635 kubikfot, och tullen härför i medeltal utgjort 59,230 R:dr, så befinnes, att cirka $\frac{1}{10}$ delar af hela den förtullade införseln ankommit från Norge. Sillen från nämnda land drager likväl blott half tull eller cirka 29 öre per tunna, som åter motsvarar per lispund $2\frac{2}{3}$ öre och $7\frac{1}{2}$ hundrededels öre per sill. Sillpriset härstädes varierar ganska mycket, mellan lägst 19 R:dr och högst 28 R:dr, men vanligen är det mellan 19 och 23 R:dr per fast tunna, hvadan tullen för $\frac{1}{10}$ delar af importen sjöledes utgör $1\frac{1}{2}$ å $1\frac{1}{4}$ procent af varuvärdet. Sillen kostar detaljhandlaren härstädes högt räknadt per lispund 1,50 å 1,80 R:dr, men säljes af honom efter 2,50 å 2,90, och han tager således i vinst 1 R:dr å 1,10 per lispund; per styck kostar sillen honom 5 å 6 öre, men han säljer den för 8 å 10 öre. För den obemedlade, som är i tillfälle att köpa $\frac{1}{2}$ tunna i sender samt för sig och sin familj konsumerar $1\frac{1}{2}$ tunna årligen eller 585 sillar, skulle vinsten af tullfrihet möjligen kunna blifva per år

circa

cirka 43 öre. Den åter, som köper pundvis, kommer troligen ej i åtnjutande af $2\frac{1}{3}$ öres eftergift i tull, utan kommer denna eftergift troligen att öka köpmannens vinst. Den fattigaste, som köper sillen styckevis, kan omöjligen få något godt af den till $7\frac{1}{2}$ hundrededels öre belöpande tullfriheten. Med afseende äfven derå, att varupriset i stort ofta inom kort tid stiger eller faller en eller ett par riksdaler per tunna, det vill säga med minst $3\frac{1}{2}$ gånger tullbeloppet, blir således resultatet af tullfriheten, att statens inkomster minskas med cirka 60,000 R:dr om året, utan att den stora massan af konsumenter, hvilka tillhöra den obemedlade, ja den fattigaste klassen af inneväranne, efter all sannolikhet deraf kunna komma att skörda den aldru ringaste minskning i utgifter.

Öfvergår jag nu till den andra fiskarten eller sej, så importerades af denna vara under de fem åren 1866—1870 i medeltal 67,035 centner om året, deraf från Norge sjöledes 58,271 centner, med en tull af 39,459 R:dr. Sej kan antagas kosta härstädes i minut 3 R:dr 50 öre per lispund eller 18 öre per skålpund. Tullen är 25 öre per lispund, eller cirka 7 procent af varuvärdet, men för $\frac{17}{100}$ delar af importen, som kommer från Norge, allenast hälften eller $3\frac{1}{2}$ procent af varuvärdet.

Strömmingen, som nästan uteslutande kommer från Finland och följaktligen ej njuter någon eftergift, drager samma tull som sillen eller 57,6 öre per tunna. Priset varierar ganska betydligt, beroende på större eller mindre tillgång; nu kostar en tunna 28 R:dr, en fjerding 7,50 och ett lispund 2 R:dr; tullen utgör således något öfver 2 procent af värdet.

Med stöd af hvad jag nu tagit mig friheten nämna och med afseende å hvad Friherre af Ugglas yttrat i sin reservation: "Då fråga om tullfrihet å *sill* sednast vid riksdagen 1870 behandlades, anförde Bevillings-Utskottet, såsom ett bland skälen att afstyrka bifall till ett sådant förslag, att införsettullen å *sill* väl kommer att tagas under ompröfning vid den pågående revisionen af författningarne angående Sveriges och Norges ömsesidiga handelsförhållanden" och "att denna revision ännu icke är afslutad", anser jag tiden icke vara inne att göra någon förändring i tullen å fiskvaror, och vill tillägga, hvad de af mig ännu ej omnämnda andra fiskslagen, såsom lax, ål och andra slag, angår, det jag för min del ej kan finna ringaste anledning att befria dem från tull, då det endast är de förmögnare och bemedlade klasserna, som konsumera dem. Jag ber således att få yrka afslag å Utskottets hemställan i denna punkt och bibehållandet af nuvarande bestämmelser i tulltaxan.

Friherre af Ugglas: Vid alla de många tillfällen, då frågan om borttagandet af tullen å fiskvaror utgjort föremål för Riksdagens behandling, hafva alltid två skäl blifvit anförda vid afstyrkandet af sådana förslag. Det ena skälet är af finansiell beskaffenhet, att nemligen denna tull så litet drabbar konsumenten af varan, men tillika utgör en jämförelsevis så betydlig statsinkomst, att den icke bör borttagas. Det andra skälet har varit, att, då ifrågavarande tull huf-

vudsakligen träffar en vara, som införes från Norge, så bör man icke ensidigt rubba denna tull utan för dess borttagande eller nedsättning afvakta den tidpunkt, då ett allmänt ordnande af dylika internationela angelägenheter emellan båda rikena förekommer. Vid hittills förda underhandlingar om mellanrikshandelns ordnande har naturligtvis ärendet varit före; från norsk sida har nemligen alltid framkommit frågan om borttagande i Sverige af tull på sill, likasom från svensk sida tull på spanmål i Norge, ehuruval, jag erkänner det, de norska yttrandena i allmänhet på samma gång gått ut derpå, att borttagandet af silltullen för Norge vore af jmförelsevis ringa vikt, då deremot bibehållandet af spanmålstullen för Norge af finansiela skäl vore af stor betydelse. För min del får jag likväl öppet tillstå, att jag står fast vid den åsigt, som af så många föregående Riksdagar uttalats, att nemligen borttagandet af denna tull verkligen innefattar en ganska stor fördel för vårt grannrike och en fördel som vi icke böra bortskänka utan att betinga oss någon ersättning. Nu har emellertid Bevillnings-Utskottet sökt bevisa, att denna tull icke vore af något värde för Norge. Detta är likväl något som jag icke kan fatta. För mig är det alldeles klart, att, om jag borttager tullen på en eller annan hufvudsaklig konsumtionsartikel, kan jag också köpa den för billigare pris. Nedgår åter priset, så ökas också konsumtionen till följd af de allmänna lagarne för densamma. Denna ökade konsumtion måste slutligen naturligtvis blifva en fördel för producenten. Detta har också varit en regel, som hittilldags vid reglerandet af alla internationela förhållanden ansetts snart sagdt som ett *axiom*, och jag kan för min del icke finna annat än att denna regel fortfarande eger sin fulla giltighet.

Vidare anhåller jag att få fästa uppmärksamheten på att detta numera gäller i ännu högre grad än förr, enär vår fiskerinäring just på sednare tider så fördelaktigt utvecklats, att vi till och med med *svensk* fisk kunnat till stor del fylla våra behov. Vi äro derigenom icke så uteslutande som förr hänvisade att hemta våra behov af detta slag från främmande länder, och vid sådant förhållande måste det väl vara en fördel för ett främmande land att *tullfritt* få införa sina produktionsartiklar, hvilka derigenom komma i paritet med hvad landet sjelf producerar. Jag vill emellertid icke vidare ingå i någon bevisning härom; frågan står för mig alldeles klar, utan skulle jag, såsom jag redan yttrat, helst önska, att man uppsköte denna fråga, tills man fått afslutad den revision om mellanriksförhållandena, hvilken på grund af Riksdagens egen begäran för några år sedan blifvit inledd och som pågår. Detta har för mig utgjort skälet, hvarför jag icke kunnat biträda Bevillnings-Utskottets förslag.

För öfrigt må jag erkänna, att jag under andra omständigheter gerna skulle hafva röstat för borttagandet af tullen på en sådan nödvändighetsvara som fisk; och jag skulle till och med vilja hafva gjort det i ännu större skala än Bevillnings-Utskottet tillstyrkt. Ty om man vill borttaga tullen på fisk i allmänhet, så vet jag sannnerligen icke hvarföre man skulle bibehålla den på anjovis, sardeller och thonfisk, helst tullen å dessa sednare artiklar inbringat högst obetydligt eller under de sista fem åren högst 867 och lägst 548 R:dr årligen. Om

all tull å fiskvaror blefve borttagen, så skulle man derigenom vinna en enkelhet i tulltaxan, som vore betydligt eftersträfvansvärd. Detta gör, att, ehuru jag kommer att yrka afslag å hela det nu föredragna momentet, jag likväl hos Herr Grefven och Talmannen får anhålla, att han måtte framställa särskild proposition angående borttagandet af tull på fisk i allmänhet, och särskild proposition angående borttagande af tullen på anjovis, sardeller och thonfisk, på det att om, mot min vilja, tullen på den större fisken kommer att försvinna, jemväl tullen på den andra, lilla fisken måtte få följa med.

Jag må slutligen säga, att här har nyligen, åtminstone för mig, uppkommit ett nytt skäl för afslag å Utskottets förslag. Jag kan icke neka, att den sednaste voteringen angående nedsättning i den personliga skyddsafgiften, hvarigenom ett belopp af 600,000 R:dr blifvit borttaget från våra skattetillgångar, gjort mig ytterligt varsam i fråga om borttagandet af denna tullinkomst, som likväl under år 1870 inbringat åt staten närmare 137,000 R:dr. Vi torde ock hafva att förvänta förslag om åtskilliga andra stora nedsättningar i tulltaxan, och jag beder därför, att Kammaren måtte besinna sig väl, om det kan vara skäl att borttaga denna tullsats, som verkligen efter min öfvertygelse icke är tryckande.

Jag anhåller om afslag å den nu föredragna punkten.

Friherre Sprengtporten: Vid flera tillfällen under de sednare åren har jag befunnit mig i den ställning, att icke kunna biträda Bevillnings-Utskottets principer, då de rört tullen på lifsförnödenheter. Sådana tullar böra visserligen hållas låga, men att alldeles förkasta dem är hvarken praktiskt eller öfverensstämmande med vetenskapens fordringar, så framt man icke anser statsekonomiens sanningar inskränkta inom manchesterskolans program. Två andra talare hafva redan så fullständigt utvecklat denna fråga, att det å min sida är öfverflödigt att vidlyftigare inlåta mig på densamma än att fästa Kammarens uppmärksamhet på den stora minskning i statsverkets inkomster, uppgående till ett belopp af omkring 600,000 R:dr, hvilket af det nyss fattade beslutet om nedsättning i den personliga skyddsafgiften blifver en följd, och då dessa statsverkets uppoffringar ytterligare skulle komma att ökas med ett belopp af 136,000 R:dr, finner jag icke skäl att tillstyrka Utskottets förslag, utan förklarar mig med dem som yrkat afslag.

Herr von Koch: Mot förslaget om borttagande af tullen å fisk hafva anmärkningar af två slag blifvit framställda. Den ena anmärkningen har varit, att denna tull skulle vara så oändligt liten, att borttagandet af densamma icke komme konsumenten till godo. Min gamle vän på elfsborgsbanken har gjort en uträkning (som i och för sig sjelf kan vara ganska intressant), så att vi häraf nu fått veta hvad tullen gör på *hvarje sill*. Jag hoppas, att när vi komma till frågan om nedsättning i kaffetullen, han då också benäget skall meddela oss hvad tullen gör på *hvarje böna*. Men ehuru det i statistiskt hänseende kan vara ganska godt att veta hvartill tullen per år uppgår för hvarje konsument, så får jag dock förklara,

att för mig, som nu under omkring 20 års tid hvarenda gång, då frågan om tullens borttagande å födoämnen, spanmål m. m. varit å bane, ständigt hört detta samma argument upprepas, men i sednaste tiden utan framgång, synes den aktade talaren hafva ställt sig med denna argumentation på en öfvervunnen ståndpunkt. Hvad i öfrigt de personer beträffar, hvilka vuxit upp med de gamla åsigtterna, har jag funnit att det icke är stort värdt att mot dem argumentera, så att jag icke nu beträffande det anförda skälet vidare skall yttra mig.

Det andra skälet, som man också vid dylika tillfällen fått höra, är att denna tullnedsättning stannar i *köpmännens fickor*. Jag tror det icke. Jag tror visserligen att köpmännen och mellanhänderna komma att taga något, (åtminstone borde de hafva något för allt det besvär och allt det trassel, som alla tullafgifter förorsaka); men jag tror icke att de i allmänhet af *tullen* få något. Ju mera man lättar samfärdseln, ju mindre stannar af dylika afgifter i köpmännens fickor, ty så länge en massa af olika slags afgifter finnas kvar, kunna endast *köpmännen* räkna ut hvad allt trassel kostar; men ju mera allt detta för- enklas, desto lättare kan man också räkna ut, hvartill afgifterna uppgå och sjelf från producenten förskrifva sina behof. Det är emellertid icke värdt att vidare tala härom, då jag af gammalt vet, att det är alldeles förgäfvets att strida med min aktade vän, som vuxit upp under andra åsichter än dem, som under sednare tider gjort sig gällande i dessa ämnen.

De skäl, som här egentligen blifvit anförda, och som, efter mitt sätt att se saken, kunna hafva något att betyda, äro *dels det finansiella*, som väl besvaras af andra, och *dels det*, som anfördes af Be- villnings-Utskottets ordförande, att man bör uppskjuta med borttagandet af *tullen* på fiskvaror för att hafva något att gifva igen vid det utbyte, som kan komma att ske med Norge. Till en början jag jag då, hvad det sednare skälet beträffar, förklara, att handelstraktater synas mig vara en utväg, som endast i yttersta nödfall bör anlitas, och jag hoppas, att åtminstone svenska och norska nationerna skola finna öfverflödigt att afsluta handelstraktater sins emellan, utan att de i stället sjelfmant skola göra de eftergifter åt hvarandra, deraf båda hafva nytta, andra bör man icke påräkna, och ingalunda bör det större landet fordra uppoftningar af det mindre. Hvad särskildt beträffar det mål, som här skulle vara i fråga, att för oss förvärfva fördelen af borttagandet af spanmålstullen i Norge, mot det att vi skulle bort- taga vår tull på fiskvaror, har jag anledning tro att norrmännen icke sätta så särdeles stort värde på denna eftergift från svensk sida, hvilken de för öfrigt knappast anse vara någon eftergift, emedan de redan äro så mycket gynnade hvad tull angår. Vid införseln från Norge betalas nemligen *dels half tull*, om införseln sker sjövägen, och *dels är införseln alldeles fri*, om den sker landvägen. På sednare tider, sedan nordvestra stambanan blifvit öppnad för trafik, har också införseln landvägen i betydlig mån stigit, och ännu mera läret den väl stiga, om så lyckligt skulle inträffa, att en jernväg emellan Trondhjem och Sundsvall kommer till stånd. Norra Sverige blifver då efter all sannolikhet på den vägen försedt med all den sill som

behöfves och fördelen af borttagandet af tullen på fiskvaror blifver för Norge då så mycket mindre.

Beträffande hvad som blifvit sagdt om underhandlingar med Norge, så, enär dessa från norsk sida af de norska statsmännen bedrifvits med den skicklighet, att, så långt jag följt med, jag knappast kan minnas att Sverige vid någon underhandling icke gjort uppoffringar, då det deremot är nästan exempellöst, att Norge gjort några sådana, (hvilket jag likväl icke lägger deras statsmän till last, utan tvärtom räknar dem till förtjenst), vill jag nu blott anmärka detta på det vi icke vid detta tillfälle må göra oss några illusioner, eller nu låta dära oss af förköppningar, hvilka ej komma att realiseras. Ehuru det i allmänhet gått illa för Sverige i *finansiellt* hänseende, vid underhandlingar med brödrasfolket, så tror jag likväl att det i *moraliskt* och politiskt hänseende varit en lycka, att Sverige alltid handlat generöst och derigenom gjort sig älskadt och aktadt af norrmän, liksom af alla andra med hvilka det varit under en konung förenade. Jag tror att om vi fortsätta att gå på den vägen, så skola också norrmännen komma att gå oss till mötes. Jag föreställer mig, att det är med dem som med svenskarne: "går man dem till mötes, så komma de emot och så man vinner mer än halva vägen". Hvad särskildt spannmålstullen beträffar, så om de hafva bibehållit den, hafva de ingalunda gjort det af *statsekonomiska*, utan af helt och hållet *finansiella* skäl. De hafva ansett sig behöfva penningar för sin arméorganisation och sina jernvägsföretag och hafva derföre trots tiden ännu icke vara kommen att borttaga den. Ehuru vi icke i början lyckades förmå danskarne att borttaga t. ex. tullen på ost, hvilket syntes oss som bodde i södra Sverige bra hårdt, då vi afskaffat vår tull på ost; så hafva danskarne nu kommit *sjelfmant* efter och gjort på samma sätt. Jag hoppas att äfven norrmännen skola låta exemplet verka på sig. Ehuru vi hafva en liknande avantage i Norge, ity att vi blott betala half tull för en del varor som införas sjöledes och åtnjuta tullfrihet för en del af dem som införas landvägen, så tror jag likväl, att det trassel och det krångel som förorsakas af dessa olikheter är vida större än fördelen å någondera sidan af dessa undantagsstadganden. Låt oss antingen sluta en tullförening eller i *tullväg* till exempel leka främmande med bröderna. Reciprocitetsprincipen hade blifvit öfvergifven i England för öfver tjugo år sedan och det var endast den grofva okunnigheten hos *franska* folket som gjorde, att handelstraktaten mellan Frankrike och England fanns oundviklig för att förbättra samfärdseln emellan dessa länder. Vid underhandlingarne om den första handelstraktaten med England stodo sakerna på den punkt, att Napoleon icke vågade anförtro sig åt andra personer än *Rouher* och *Michel Chevalier*, och dessa vågade icke anlita något annat *skrif*biträde än af sina egna fruar, vid underhandlingarne med *Cobden*, så att saken var en *fait accompli* när den framlades för alla Rouhers kamrater i ministären. Nu har tiden gått framåt, och jag hoppas att några handelstraktater emellan civiliserade folk knappast vidare skola komma i fråga. De hafva varit ett nödvändigt ondt, men om möjligt bör man ställa sig så, att man icke vid reglerandet af sina tullförhållanden är beroende af trak-

tater utan är herre i eget hus. Men en och annan statsman af Pouyer-Quertiers skola måste väl först med honom afträda från makten.

Slutligen och jemte det jag instämmer med Friherre af Ugglas uti hans anhållan om två särskilda propositioner, den ena angående tullen på anjovis, sardeller och thonfisk, samt den andra angående tullen på annan fisk, så får jag säga, att på de skäl, som blifvit anförda dels af Friherre af Ugglas dels uti Herr Almqvists reservation, anser jag mig kunna hoppas på bifall till det första alternativet i min motion, hvilket är "tullfrihet på all fisk". För att emellertid icke riskera att förlora allt för att vinna allt, då jag nemligen heldre vill vinna något litet än intet, anhåller jag, såsom jag nyss sade, om två särskilda propositioner. Som vi se af Friherre af Ugglas' reservation, har tullen på anjovis, sardeller och thonfisk åt staten inbringat en mycket liten inkomst. Hvad särskildt thonfisken beträffar, så, ehuru jag i många år sett den omtalad i tulltaxan, har jag likväl icke vetat hvad den är för en passagerare; men sedan jag nu i dag fått veta, att den är en stor fisk, en sorts makrill, som egentligen går till på franska kusten, men som någon gång äfven kommer till oss, så tycker jag, att det vore synnerligen bra, om man kunde slippa undersöka om någon thonfisk händelsevis följt med.

Jag skall icke längre uppehålla Kammaren, då jag hyser den tillförsigt, att de åsikter för hvilka jag yttrat mig, omfattas af Kammarens majoritet och att denna behjertar de *fattigaste* konsumenternas rätt.

Herr Ekman, Johan Jakob: Jag vill ingalunda påstå, att den nuvarande tullsatsen å sill som sjöledes från Norge införes i Sverige, nemligen cirka 27 öre pr tunna, fördelade på 20 å 24 tjog (hvertill komma utgående tull och så kallad Presttionde i Norge, cirka 13 öre pr tunna), är så hög, att bibehållandet deraf kan för konsumenterna medföra någon egentlig uppoffring eller borttagandet tillskynda dem någon större fördel. Ungefär enahanda är förhållandet med den torrade fisken, hvarför tullen här i landet utgör 67½ öre pr tunna och de nämnda afgifterna i Norge cirka 3 öre, men då man i öfrigt omfattat den grundsats, att lifsförnödenheter böra vara tullfria, bör väl densamma tillämpas företrädesvis på de ifrågavarande artiklarne, som höra till den arbetande klassens viktigaste födoämnen. När man nu ytterligare besinnar, att dessa artiklar, landvägen införda från Norge, äro tullfria, samt att, sedan nordvestra stambanan öppnats för trafik, införseln på jernväg allt mera tilltager, kan jag icke finna annat, än att största skäl är att ingå på Utskottets förslag, helst man icke torde kunna anse, att tullens bibehållande skulle utöfva något tryck på norrmännen vid mellanrikshandelns ordnande. Norrmännen betrakta nemligen denna tullfråga med likgiltighet, ty då dessa artiklar utgöra förnödenhetsvaror för oss och ingalunda äro beroende på förbrukningen här i landet, åstadkommes icke någon nedsättning i inköpspris eller minskning i införselkvantitet genom tullsatserna, utan dessa kunna på sin höjd föranleda att beloppet som införes på jernväg ökas under det införseln sjöledes minskades. Man må icke heller tro, att, vid reglering af de ömsesidiga handelsförhållandena med Norge,

vi alltid dragit det kortaste strået. Så till exempel hafva vi kommit i åtnjutande af rättighet till kustfart på Norge, hvilket medgifvande beredt våra ångbåtar ganska stor förtjenst, under det Norge icke eger motsvarande förmån här i landet. Huruvida det är rätt att icke medgifva Norge reciprocitet i detta hänseende, lemnar jag derhän, men nog föreställer jag mig att en dylik eftergift skulle tillskynda oss sjelfve den största fördelen, och onekligen tar det sig litet illa ut, att engelsmän och tyskar, jemte andra mest gynnade nationer, ega en dylik rättighet, hvilken derjemte medför nedsättning i vissa fall af lotspenningar, under det att normännen sakna densamma.

Herr Wallenberg: Städsse har jag, då tillfälle dertill yppat sig, röstat för allt som kunde bidraga att minska lefnadskostnaden. Jag tror ock, att man icke allt för mycket bör inlåta sig på det spekulativa området, huruvida en härstädes vidtagen åtgärd gagnar eller skadar inom ett annat land, utan nöja sig med att tillse, huruvida åtgärden är för oss sjelfva gagnelig; och då jag är af den åsigt, att borttagande af tull å fiskvaror vore för vårt land gagneligt, kommer jag att votera för en sådan åtgärd, utan att dervid taga hänsyn till förhållandet med vårt brödrarrike. På den industriella utvecklingen i Norge torde dessutom bero, när spanmålstullen derstädes kommer att borttagas, och jag tror derföre, att vi göra rätt, om vi, vid ordnande af vårt lands angelägenheter, allenast afse dess intressen och sålunda i förevarande fall sträfva derhän, att lefnadskostnaden för den del af befolkningen, som arbetar för dagspenning, må blifva så billig som möjligt. Derigenom öppnas för densamma möjligheten att kunna göra besparingar för äldre dagar, så att den då sjelf kan lifnära sig och icke behöfver falla fattigvården till last.

Den af Friherre af Ugglas med afseende å anjovis, sardeller och thonfisk framställda anmärkning biträder jag; men då det icke torde vara formenligt att begära två propositioner, kan jag icke härutinnan instämma med Herr Friherren, utan anhåller jag om proposition derå, att Kammaren behagade besluta att borttaga tull på fisk, alla slag, och att i följd deraf i förslaget till tulltaxa (§ 31' orden "saltad eller — — — 0,25" måtte utgå.

Herr Bennich: Hvilkendera bör man väl tro, antingen representanten på elfsborgsbänken, som säger, att den ifrågavarande tullsatsen icke verkar på priset, eller representanten på östgötabänken, som säger, att genom tullens borttagande sänkes priset och ökas konsumtionen? Endera har tydligen misstagit sig. Jag tror, att detta är fallet med representanten från Elfborgs län, ty, såsom jag redan vid föregående tillfällen haft äran framhålla, verkar en tullsats, att varans pris stiger icke blott med sjelfva tullafgiften utan jemväl med det ersättningsbelopp som tillkommer köpmannen för hans derigenom ökade kostnader och besvär, för ränta å tullen etc. etc. det vill säga med handelsvinst i både första och andra hand, hvaraf följden blir, att konsumenten får betala en vida större prisförhöjning än den, som utvisas af sjelfva tullsatsen. I likhet med Friherre af Ugglas anser

jag sålunda, att genom tullens borttagande en fördel skulle beredas konsumenterna; men deremot kan jag icke biträda Herr Friherrens åsigt, att det borde anstå med denna åtgärds vidtagande tills slutligt aftal träffats med Norge, enär denna åtgärd förmenas kunna inverka vid underhandlingarne om mellanrikshandelns ordnande. Om lämpligheten i allmänhet af ett sådant köpslagande genom handelstraktater har redan här ordats; jag vill nu blott i detta afseende upplysa, att under de nu pågående underhandlingarne har från norska sidan uttalats den mening, att frågan om fisktullen i Sverige är utslutande en fråga mellan svenska statskassan och den svenske konsumenten, samt att man i Norge dervid icke fäste något afseende. Så måste det också vara, då afgiften är så låg, att den i det stora hela icke verkar på afsättningen, och Norge dessutom eger den särskilda förmånen, att dess fiskvaror vid införsel dels äro tullfria och dels draga endast half tull mot den, som erlägges för andra länders fiskvaror. Den, som befinner sig i en exceptionelt gynnad ställning, kan nemligen icke vara angelägen att blifva likställd med andra, och sålunda torde uppenbart vara, att vid underhandlingarne Norge icke kommer att fästa afseende vid om fisktullen efterskänkes eller ej.

Såsom jag nämnt, påpekades från norsk sida de tvänne faktorerna: svenska statskassan och den svenske konsumenten. Hvad den sednare beträffar, har jag redan visat, att det för honom vore fördelaktigt om tullen borttoges, och hvad angår den förra faktorn, lärer väl icke med fog kunna bestridas, att ju svenska statskassans ställning för närvarande är sådan, att man kan eftergifva tullen, till förmån för den arbetande befolkningen, för hvilken den salta fisken är ett oundgängligt lifsmedel och icke blott en krydda.

Med afseende å de tre artiklarne: anjovis, sardeller och thonfisk, skulle jag egentligen icke hafva något emot om tullen derå borttoges; men då tullsatser äro åsatta andra jemförliga varor, och de ifrågavarande artiklarne, när de inkomma i form af konserver, draga tull, synes mig, att desamma, jemväl när de blifvit på annat sätt behandlade, kunna bibehållas vid nu stadgad tullafgift. Oaktadt sålunda tullinkomsten af dessa artiklar varit ganska obetydlig och det skulle vara vackert om det i tulltaxan hette: Fisk, alla slag, fri, kan jag icke tillstyrka en sådan åtgärd, och jag hemtar ett ytterligare skäl för min anhållan, att Kammaren behagade bifalla Utskottets hemställan utan förändring, deri, att Andra kammaren redan fattat ett sådant beslut. Det torde nemligen icke vara mycket skäl att göra frågan om anjovis, sardeller och thonfisk till föremål för gemensam votering.

Grefve Mörner, Oscar: Det tyckes nästan som om Sverige numera vore ett Eldorado och att statens tillgångar vore sådana, att man utan vidare skulle kunna efterskänka den ena inkomstkällan efter den andra. Vore det så, kunde vi verkligen skatta oss lyckliga. För min del tror jag dock, att en välberättigad betänksamhet bjuder, att icke förgäta att ställningen kan förändras, och att man derföre icke bör alltför mycket bygga på de närvarande gynsamma konjunkturerna. Om verkligen genom den ifrågavarande finanstullens borttagande något

gagn tillskyndades konsumenterna, skulle jag kunnat biträda det derom framställda förslaget, men jag tror, att i detta fall, såsom ofta annars, praktiken icke stämmer öfverens med teorien, och att sålunda förmånen af silltullens borttagande egentligen komme detaljhandlarna till godo, men icke den stora allmänheten. En tunna sill innehåller 12 lispund och efter ett pris af 18 R:dr per tunna skulle således lispundet kosta 1 R:dr 50 öre. Om nu tullen borttoges, hvarigenom en rabatt af ej fullt 5 öre per lispund skulle uppstå, så frågar jag om det är sannolikt att i detaljhandeln eller vid bruk och gårdar, der sill åt arbetarne i små poster utlemnas, nämnda ringa skilnad skulle blifva observerad. För de egentligen obemedlade, hvilka köpa sill marktsals eller till och med styckevis, vore nära nog omöjligt, äfven med bästa vilja å de säljandes sida, att få njuta något godt af tullindringen. Den större godsegaren eller bruksegaren, som köper partivis, skulle få en fördel, men dervid stannar det, och jag vet icke om Kammaren anser sig, böra gifva dessa en sådan present. Att, såsom den siste ärade talaren yttrade, sillpriset stiger icke blott med tullsatsen utan jemväl med deraf föranledda kostnader, må till viss grad vara sannt, men de endast genom tullbehandlingen föranledda kostnader torde icke vara af betydighet, och transport och lossningskostnader blifva väl lika ehvad varan förtullas eller icke.

Man har sagt, att om silltullen bibehölles vid införsel sjöledes, skulle införseln landvägen ökas. Den, som haft någon erfarenhet om jernvägens fraktpris, vet nog, att sjötransporten ställer sig så ojemförligt mycket billigare, att det endast kan vara i till Norge närbelägna orter som man kan finna sin uträkning vid att transportera sill på jernväg från Norge, och icke lärer i anseende till större delen af riket någon göra det för att derigenom befrias från tullafgiften. För öfrigt vet jag icke, om sill i större mängd förbrukas inom de orter, som beröras af nordvestra stambanan, men i Bohuslän torde detta icke vara fallet, ty jag erinrar mig, hurusom vid ett tillfälle, då jag i Strömstad ville köpa sill, sådan icke fanns till salu, och det visar, att åtminstone i den trakten varan icke var synnerligen begärlig.

Då nu tullens borttagande icke är af något praktiskt gagn, utan endast skulle tillfredsställa teoretiska känslor, kan jag icke biträda förslaget, utan anhåller, att Kammaren behagade bibehålla tullen på fisk oförändrad.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den talare, som hade ordet näst före den siste, sökte att förtaga verkan af den mot Friherre af Ugglas gjorda anmärkingen derom, att tidpunkten för borttagande af tullen på sill vore illa vald, genom det påstående att de norska komiterade skulle hafva yttrat, att norrmännen icke fästade någon vikt vid denna fråga, utan ansågo att den endast berörde förhållandet emellan svenska statsverket och svenska konsumenterna. Jag hoppas att jag rätt uppfattat dessa ord, och på det de måtte komma att kvarstå i dagens protokoll upprepar jag dem, så att det icke må komma att inträffa, såsom vid en föregående riksdag då samme talare yttrade sig i en mängd tullfrågor och merendels bestämde frågornas utgång,

att man efteråt får läsa i protokollet följande: "anförandet, lemnadt till talaren, har sedermera icke blifvit återställt."

Hvad det anförda yttrandet af de norska komiterade beträffar, så är det lätt förklarligt, att, om norrmännen anse sig kunna vinna fördelen af tullfrihet för nu ifrågavarande artikel utan att därför göra några eftergifter, så begagna de sig af ett sådant förhållande, ty norrmännen äro ett praktiskt och dugtigt folk, som mycket väl vet att bevaka sina fördelar, och det vore önskligt att vi också i detta afseende lärde oss något af våra grannar och bröder, ty, enligt mitt förmenande, hafva vi vid mångfaldiga tillfällen gjort eftergifter. utan att behörig ersättning blifvit lemnad. Nu säger man att det är så litet som återstår för oss, så att vi gerna kunna göra oss af äfven dermed, men jag kan icke inse något skäl för att man, emedan man bortgifvit det stora, äfven skall bortskänka det lilla som ännu återstår. För min del tror jag icke, att man bör anse det citerade yttrandet vara från norsk sida så allvarligt menadt, utan att det fastmera är skäl att man tillser, att man icke förgäfvres gör några eftergifter. Jag har sett märkvärdiga prof på huru vid ett dylikt fall förut förfarits, nemligen just vid uppgörandet af den så mycket omtalade franska handelstraktaten, då eftergifter erbjödös, som icke ens från fransk sida påkallats, och jag har haft tillfälle komma underfund med hvarifrån de upplysningar erhöilos, som föranledde dessa erbjudanden. Jag tror att det icke vore rätt att besluta sig för den föreslagna förändringen under närvarande förhållanden, utan att man bör fasthålla den synpunkt, som af Friherre af Ugglas blifvit framställt.

Jag har visserligen en gång såsom Konungens rådgifvare deltagit i ett beslut om borttagande af tull på fisk, men det skedde med afseende på den nödställda belägenhet, hvori landets befolkning sig befann. Nu deremot behöfva vi icke göra en sådan uppoffring för nöds skull, och jag anhåller därför om afslag.

Herr Rydqvist: Då en aktad talare på elfsborgsbänken meddelat och velat fästa särskild uppmärksamhet derå, att vid utförsel af sill från Norge, drabbas denna vara af vissa afgifter, som kunna benämnas utförseltull, ber jag få erinra, att hvarken dessa eller andra af införseltullen i Sverige oberoende afgifter, såsom till exempel hamnpenningar till städerna — uppgående i Stockholm till 9 öre per tunna — har det ringaste att skaffa med den förevarande frågan. Samtliga dessa afgifter, både i Norge och Sverige, torde nemligen tillsvidare komma att fortfares, äfven om fisk, alla slag, hos oss blefve tullfri.

En ärad talare på blekingebänken, som är motionär i ämnet, hade åtskilligt att anmärka, som jag nu icke vill till besvarande upptaga, men i anledning af hans yttrande, att de fattiges rätt här var i fråga, får jag förklara, att det visserligen är sannt, att det är de fattige och till och med de fattigaste i vårt land som hufvudsakligen förbruka dessa fiskvaror, men att det, enligt min åsigt, ligger ett stort misstag uti att tro, att, om en sådan tullafgift, som den ifrågavarande, försvunne, detaljpriset, som konsumenten får betala,

skulle minskas med samma belopp. Det finnes några få varor, i afseende å hvilka detta förhållande eger rum, till exempel kaffe och socker. Om nemligen i afseende på dessa artiklar priset i stort höjes eller sänkes med ett eller annat öre, så måste ock detaljhandlaren innan kort höja eller sänka sitt pris med lika mycket, men i afseende å de fiskvaror för den stora konsumtionen, hvarom här egentligen är fråga, kan icke borttagandet af tullen, synnerligast när den är så obetydlig i förhållande till varuvärdet, inverka det ringaste på detaljpriset.

Jag har uppmanat mina antagonister på blekinge- och jemtlands-bänkarne att upptaga min argumentation till vederläggning, men de hafva icke gjort det. Jag frågar dem ännu en gång om de kunna föreställa sig, att borttagandet af tullen på sill, som nu utgör $7\frac{1}{2}$ hundradedels öre per stycke, skulle kunna föranleda dertill, att den fattige, som köper en eller några sillar i sender, kan komma i åtnjutande af en motsvarande nedsättning i priset. Det är ju helt enkelt omöjligt, om han köper varan styckevis. Den som köper ett lispund sill borde, enligt nyss angifna beräkningsgrund, få en nedsättning af $2\frac{1}{3}$ öre, men jag frågar eder, mine Herrar, om någon af eder tror att det finnes en bland hundra detaljhandlande, som skulle medgifva en sådan minskning, hvarigenom hans vinst per lispund, om den förut varit 1 R:dr, skulle komma att utgöra cirka $97\frac{1}{2}$ öre. Om man sätter sig in i förhållandena, sådana de verkligen äro, måste man med mig komma till den åsigt, att den fattige, som köper sitt behof för dagen eller högst för veckan, icke får ett öres nedsättning till följd af tullavgifternas borttagande, utan att detta kommer köpmännen och mellanhänderna till godo, hvaremot statsens förlust är alldeles gifven. Den skulle uppgå till 112,000 å 130,000 R:dr per år.

Den ärade representanten från Jemtland har sagt, att landets ställning nu är sådan, att man bör göra eftergifter. Jag hoppas, att han skall få lefva i många år och verka såsom medlem af Bevillnings-Utskottet. Det kan då lätt inträffa, att han efter några få års förlopp får anstränga sig ånyo att i bevillningsväg skaffa statsverket en ny inkomst i stället för den han nu vill kasta bort. Vore det fråga om någon eftergift på ett par års tid, så skulle derom icke vara något att säga, men hafva vi en gång borttagit denna tull, vore det icke värdt att försöka åter pålägga den, när man framdeles kanske kommer att behöfva 100,000 R:dr, utan då får Bevillnings-Utskottet föreslå ökade tullavgifter på andra håll. Hade vi en längre tids erfarenhet af att statsinkomsterna voro i stigande, då kunde man kanske vara i tillfälle att göra några ständiga eftergifter, men om man blott för att hylla en teoretisk grundsats vill borttaga ifrågasvarande tullavgift, äfven om det icke länder de fattige till någon fromma, så ansluter man sig till den i våra dagar tyvärr allt för mycket utbredda falska liberalismen. såsom jag vill kalla den.

Jag hade väl haft åtskilligt annat att yttra i denna fråga, men då talaren från östgötabanken efter min tanke fullständigt utredt densamma, afstår jag från ordet.

Herr Nordström: Herr Friherre af Ugglas har erinrat eller

upplyst om, att för det närvarande underhandlingar emellan Sverige och Norge pågå i ändamål att revidera och till bättre öfverensstämmelse med de två folkens väl afvägda fördelar söka bringa de tull-lagar och derpå grundade tullförhållanden, som nu dem emellan existera, samt förnämligast på denna grund förklarar sig anse tiden nu icke vara lämplig för enstaka eftergifter eller nedsättningar från den ena sidan, så länge man är i ovisshet om huruvida några jemkningar och tullindringar må vardas beviljade från den andra. Han anser det icke vara välbeträckt att på förhand *ensidigt* afsäga sig de väsendtliga medel, hvarigenom *ömsesidiga* fördelar för båda sidor naturligast och säkrast kunde vinnas och vore att förvänta. Det är uppenbart, åtminstone är det så för mig, att denna den ärade talarens åsigt och hemställan mera är egnad att föra tullförhållandet emellan Sverige och Norge in på frihandelns område, än de påståenden, som framburits af de talare, hvilka efter den förstnämnde begagnat ordet till att understödja och försvara Utskottets förslag om eftergift af all tull på fiskvaror, på några undantag när.

En annan talare åter, van att med säker blick och hand statistiskt beräkna resultaten af existerande förhållanden, har från sin synpunkt framlagt sifferuppgifter för att visa, dels hvad svenska skattkammaren genom de föreslagna eftergifterna skulle komma att förlora, dels hvilken inverkan — i sanning en ganska obetydlig inverkan — den nu existerande halftullen å fiskvaror från Norge utöfvar på konsumtionspriset för ifrågavarande artikel, och på sådana grunder yttrat sig mot bifall till Utskottets förslag. Detta har väckt missnöje och förtrytelse hos motionären, Herr von Koeh, hvilken, under förklarande, att han väl många hundra gånger tillförene hört samma skäl för protektionismen upprepas, som nu af nästnämnde talare, ansett sig böra icke lemna tillfället ur händerna att meddela oss ett och annat om de motiv, som göra frihandeln folken emellan så önskvärd och betogad.

Nå väl; hvad har han då nu haft att anföra? I hafven hört det, ärade Herrar, likaväl som jag, och I hafven väl hört det ett oräkneligt antal gånger tillförene, lika väl som jag. Det är konsumtionsprisets nedsättning, det är den fattiges, eller den fattige konsumentens rätt, såsom han yttrade sig, hvars befordrande skulle utgöra frihandelns hufvudproblem och som derföre äfven i fråga om nu förevarande förslag borde vara allbestämmande. Det bör, såsom obestriddigt, villigt medgifvas, att billiga priser på alla förbrukningsartiklar vore fördelaktiga och önskvärda, icke allenast för den fattige, utan för alla konsumenter, hvilket med andra ord vill säga för alla samhällets medlemmar, ehvad den enes behof är större eller mindre än den andres; men ännu önskvärdare vore det att kunna ställa så till, att tillfälle öppnades för en hvar i allmänhet och den fattige i synnerhet till en säker arbetsförtjenst, som beredde honom en inkomst, motsvarande behofven för hans utkomst. Då *statsekonomen* utvecklar lagarne för produktionen, handeln, prisen och förmögenhetsmassornas fördelning samt samfärdseln mellan staterna, måste han dervid strängt hålla sig till sitt ämne och med logisk följdriktighet behandla det. Det är ej på det ena eller andra statssamhället, afskiljdt från alla

de öfriga, han dervid uteslutande får fästa sin blick; han måste tänka sig dem i deras vexelverkan med och på hvarandra, och de slutsatser, till hvilka han sålunda kommer, innefatta sanningar, lärorika i alla afseenden, värda *statsmannens* allvarligaste öfvervägande, och såsom sådana egnade att ingå såsom verkande krafter i samhällets lifsutveckling.

Men, mine Herrar, på andra sidan är det ju icke åstadkommande af billiga konsumtionspris, särdeles för de fattige, som allena, eller isoleradt, utgör statsmannens förnämligaste uppgift. Den sjelfständiga staten har många andra stora genomgripande samhällsintressen att vårda, alla lika oafvisliga i sina anspråk, lika ovilkorliga för samhällets välfärd och verkliga framåtskridande. Det gifves emellan dem ej någon rangordning, hvarken i tid eller i betydelse. Ständigt och städse påminna de om sin tillvaro, göra sig gällande och kräfvat hvar för sig sin omvårdnad; men den verkliga statsmannen, han, i hvars hand ledningen af vården om samhällets välfärd är lagd, känner för väl, att han skulle missvärda sin pligt, om han försummade det ena på bekostnad af det andra. Här är det emellertid, som hela styrkan af hans mogna omdöme och förmåga sättes på prof. Det är ej allenast derföre, att en abstrakt sanning ligger till grund för ett intresse, som han får erkänna dess obegränsade förverkligande vara när som helst fullt berättigadt; han måste lika omsorgsfullt pröfva, huru detta förverkligande passar i hop med alla de andras och icke glömma, att uti det verkliga lifvet mellan alla intressen inom samhället en fortgående kompromiss eger rum, hvarförutan ett upprätthållande af allas billiga anspråk ej blefve möjligt. Sålunda, för att, bland många, taga ett exempel från rättsområdet, är det en erkänd sanning, att den, som mot en annan eger en rättighet utan alla förbehåll, bör, när han det vill, få komma i åtnjutande af densamma; men lagstiftaren, med blicken fäst på allas välfärd i hela dess omfattning, förklarar likväl i många fall att, om han ej gör den gällande inom viss tid, har han densamma förlorat, och kloketen i denna lag har aldrig af den tänkande blifvit förnekad. Så är det ock i sig sjelf en sanning, att egaren af en sak, fast eller lös, bör med alla andras uteslutande ensam få begagna densamma efter behag; men samhällets lagar erkänna ej denna sanning i dess fulla utsträckning under alla omständigheter; de godkänna tvärtom det intrång deri, som af servituts- och grannelagsrätten, inmutningsrätten med mera kan blifva en följd, utan att ännu någon deri funnit annat, än uttrycket af en klokt och moget afvägd omsorg om allas rätt och välfärd. Och hvad är den obligatoriska värnepligten i sig sjelf annat, än ett intrång i lagarne för arbetets delning och den personliga sjelfbestämningsrätten? men dock nu så allmänt omfattad ur synpunkten af en pligt, som afser ett af samhällets förnämsta intressen, nemligen dess försvar och sjelfbestånd.

Så förhåller det sig ock på det ekonomiska området. Inom det civiliserade samhället är staten sjelf den förnämsta producenten och likaså den förnämsta konsumenten. Hvad han genom sina omsorger producerar, det är de höga, uppskattbara produkter, som utgöra frukterna af stadgad försvarsordning, af rättsskydd, af religion och sedlighet, af konstskicklighet, vetenskap och kultur och af allt hvad

som tillgöres för näringslivets utveckling och cirkulationens befordrande. både nationellt och internationellt. Från frukternas tillgodonjutande utesluter kultursamhället främlingen lika litet som den inhemska samhällsmedlemmen; men om frukterna äro dyrbara, äro ock i samma mån produktionskostnaderna dyra, och icke blott billigt, utan ock rättvist måste det derföre medgifvas vara, att äfven främlingen, då han med sina varor från sitt land till ett annat anländer, för att der söka afsättning för sina produkter, eller genom mellanhänder der för dem finner köpare, bör vidkännas äfven han något bidrag till dessa kostnader, hvilka bereda honom samma rättsskydd för hans person, samma fördelar och bekvämligheter för bedrivande af hans handel, som åt den inhemska medborgaren. Dessa bidrag, dessa afgifter utgå i form af *införseltull*, och deruti ligger grunden för denna tulls rättmätighet. Det samhälle, der den uppbäres, får dock alltid i form af *skatt* under olika rubriker vidkännas den vida betydligare delen af oförmälda kostnader; och eget nog är, att, då de, som ifra mot importtullarne, städe framhålla den stegring af konsumtionsprisen, hvartill dessa skulle bidraga, de dervid synas alldeles glömma att, om dessa tullar upphäfdes i den ena staten under det de kvarblefve i de andra, följden deraf skulle blifva, *antingen* att ändock en stegring af konsumtionsprisen, ehuru i annan ordning, skulle föranledas derigenom, att, då de genom uteblifna importtullar uppkomna bristerna i statskassan måste genom ökad beskattning af samhällets egna medlemmar fyllas, desse medelst ökade pris på sina produkter blifve äfven vid den inhemska omsättningen föranlätne att söka någon ersättning derför, *eller ock*, att, om den konkurrens af utländska, måhända med lägre produktionskostnad åstadkomna, varor, som af importtullarnes afskaffande komme att framkallas, blifve så stor, att de inhemska produkternas pris deraf nedtrycktes mer än produktionskostnaderna kunde tåla, en minskning af den inhemska produktionen deraf kunde förorsakas, som genom minskade tillfällen till arbetsförtjenst, eller nedsatt dagspenning kunde på den fattiges eller arbetarens ställning inverka vida mer förlustbringande och nedtryckande, än den oftast obetydliga prishöjning på hans konsumtionsartiklar, som tillvaron af med klokhet och måtta bestända importtullar kunde förorsaka. Härtill kommer, att ju större införseln af utländska varor är, desto mindre blifver det för inhemsk reproduktion disponibla kapitalet, en omständighet, som äfven i och för sig kan bidraga till minskande af tillfälle till arbetsförtjenst för arbetaren, och äfven bringa sjelfva arbetsgifvaren från förmögenhet till dess motsats.

Må derföre de hållas ursäktade, som tro att i fråga om införseltullarnes lämplighet och befogenhet den fattiges eller arbetarens här så ifrigt åberopade så kallade rätt icke har *den* betydelse, man sökt deråt gifva. För honom är en säker och efter arbetets art, mängd och beskaffenhet lämpad arbetsförtjenst af vida större betydelse. Den kan för honom göra hemmets trefnad fastare och kärare, höja hans sedliga medvetande, utbilda hans arbetsduglighet och utvidga hans synkrets äfven på det område, der intelligensen utgör en verkande kraft; och statsmannen, då han betänker allt detta, torde ej kunna stanna i ovisshet om, i hvilkendera riktningen större vinst

för samhällets välfärd är att hoppas och vinna. Med allt detta är likväl icke sagdt att i internationelt hänseende ju icke importtullarne kunde upphävas, eller annorlunda mildras, derest andra motsvarande fördelar för det egna samhället kunde i utbyte vinnas. Allt ankommer här på fördelarnes rätta uppskattning vid de traktater, som i sådant afseende kunna afslutas. Icke heller är genom det anförda något försvar uttaladt för de så kallade skyddstullar, som tillförene voro så vanliga, såvida dermed skall förstås tullsatser, som uteslutande bestämdes ur synpunkten af skydd för inhemska näringar mot konkurrens med utländska på samhällets eget område. Hvad här blifvit anfördt, afser egentligen importtullarne ur finansiell synpunkt. hvilka, ehuru äfven de i sin mån verka till skydd för den inhemska produktionen, dock icke till sina belopp bestämmas efter sådana motiv, utan efter beskattningspolitikens grundsatser i allmänhet, hvar dan ock skilnaden emellan dem och egentliga skyddstullar, som en träffande sådan kunde uppdragas, förnämligast framstår i de förras lägre tullsatser. Slutligen må det tillätas mig tillägga, att äfven jag sökt göra mig förtrogen med statsekonomiens läror och sanningar, och om jag icke alltid kan instämma i hvad angår sättet för deras tillämpning, så har det sin grund deri, att jag ej alltid finner tillämpningen öfverensstämma med läran och sanningen. Jag biträder i hufvudfrågan det votum, Herr Friherre af Ugglas afgifvit.

Herr Ekman Johan Jacob: Man har velat påstå, att de afgifter, som belasta utförseln ifrån Norge, icke hade med frågan att göra. Detta skulle vara rätt, ifall införseln skedde blott på *ett* sätt eller om afgifterna vore lika vid utförseln så väl sjöledes som landvägen. Men nu är förhållandet, att de nämnda afgifterna icke beräknas vid införsel hit landvägen och det lär väl då åtminstone få medgifvas att varan vid införsel sjöledes motsvarigt fördyras.

Herr Bennich: Efter att hafva åhört den näst siste talarens utmärkta föredrag blifver man alltid förlägen, då man skall yttra sig, och jag är det så mycket mera som jag icke vågar göra anspråk på att vara så hemmastad i statsekonomien som han. Jag vill blott göra den vördsamma erinran att man, utan att vara särdeles djupsinnig, lätt kan finna hvori skilnaden emellan finanstullar och skyddstullar består. Ett enda exempel tror jag kan vara tillräckligt att härom lemna upplysning. Om jag för att få en ökad statsinkomst lägger tull på en artikel, som produceras inom landet, så kommer jag i sjelfva verket att förhöja priset, icke blott på hvad af denna artikel, som införes hit till landet, utan äfven på alla likartade artiklar som tillverkas inom landet. Jag gifver således åt den ena näringsgrenen ett skydd, som de andra måste betala. Vill jag deremot hafva en ren finanstull, så belägger jag med tullafgift en artikel, som icke produceras inom landet. Lägger jag till exempel en tullafgift på kaffe, så får staten hela afgiften, och jag fördyrar derigenom icke de inhemska produkterna. Detta är en mycket enkel klassifikation af finanstullar å ena och skyddstullar å den andra sidan.

Hvarföre man i denna fråga särskildt talar om den fattiges rätt, grundar sig derpå, att här är fråga om en konsumtionsavgift på en artikel, hvilken ingår såsom väsendtlig beståndsdel i den mindre be- medlade befolkningens lifsförnödenheter, under det att samma arti- kel endast ingår såsom en krydda i de lyckligare lottade klassernas födoämnen. Då det nu är fråga om att beskatta en artikel, som till största delen förbrukas af den stora arbetande klassen, är det ju naturligt att denna skatt företrädesvis trycker den fattigare befolk- ningen, och därför har man, såsom mig synes, med skäl framhållit den fattiges rätt.

Representanten från Elfsborgs län beklagade sig öfver, att icke någon af hans motståndare upptagit till bemötande hans påstående att tullnedsättningen alls icke skulle verka på minutpriset. Nå väl! Jag vill då än tydligare än i mitt förra yttrande upptaga den kasta- de handsken. Förmenandet att den ifrågasatta tullfriheten icke skulle komma den fattigare befolkningen till godo anser jag väl redan vara vederlagdt af representanten från Östergötland, som visade att bort- tagandet af dessa afgifter måste nedtrycka prisen. Elfsborgsre- presentanten säger, att minuthandlarne, som sälja pundvis eller stycke- vis, naturligtvis icke nedsätta sitt pris per skålpund med ett bråk af ett öre derföre att tullsatserna borttagas. Detta anser han vara alldeles säkert, och det vore kanske riktigt, om det på platsen blott funnes en enda viktualiehandlande, som således ensam kunde bestämma priset; men i handeln finnes det något som kallas konkurrens och som är en mäktig häfstång. Om det på en plats finnes fyra, fem eller tjugu handlande, kan den ena icke hålla priset uppe, då den andra sätter ned. Detta måste föranleda dertill, att hvar och en bestäm- mer sitt försäljningspris efter inköpspriset med tillägg af skälighan- delsvinst, och att den, som vill bereda sig oskäligh vinst, drifves ur marknaden af den, som säljer för bättre pris. Derföre tror jag icke att det der tvärsäkra påståendet af den ärade representanten håller streck. Jag tror, för min del, att genom tullsatsens borttagande en nedsättning i priset kommer att ega rum till och med till större be- lopp än sjelfva tullavgiften. Det är ju nemligen alldeles gifvet, att en köpman måste beräkna sig ränta och hafva någon avance af sin handel och derföre ökar han sitt pris icke allenast med sjelfva tull- beloppet utan äfven med ränta derpå och något deröfver. Jag ber ock att få fästa uppmärksamheten på en omständighet, som är af icke ringa betydelse, nemligen att en vara, som drager tull, är un- derkastad de speciela lagar, som med afseende å sådana äro stiftade. i följd hvaraf sådana varor icke få införas på andra platser än der tullkammare finnas, hvaremot tullfria varor få införas till alla plat- ser, der det blott finnes inrättad en underordnad tullstation, som kan kontrollera varans tullfrihet. Deraf blir följden, att ett fartyg med tullpliktigt gods, detta må vara destineradt till hvilken ort som helst, alltid måste först gå till stad med tullkammare, och att således till exempel ett norskt fartyg med sill, som skall gå till Norrland för att lasta trävaror i någon mindre hamn, icke får direkt ingå till la- stageplatsen utan måste först gå till en stapelort för att der tull- behandlas

behandlas, hvarigenom naturligtvis sillens pris betydligt ökas genom hamnafgifter, onödiga transportkostnader m. m. Detta var ock ett af de väsendtligaste skälen för Riksdagens beslut år 1865 att afskaffa tullen på salt.

En ärad representant från Kronobergs län, som egnar mig en synnerlig uppmärksamhet, yttrade på tal om den franska handels-traktaten, med hvilken han naturligtvis är mycket missnöjd, att efter-gifter skulle hafva blifvit medgifna, hvilka icke ens blifvit från fransk sida påkallade, och han antydde att han visste på hvilken väg en så-dan åtgärd blifvit vidtagen. Jag tror det vara bäst att den ärade talaren i stället för dunkla insinuationer begagnade ett öppnare språk, ty oaktadt det sammanhang, hvori han ställde sitt yttrande om mig och om de förment obehöriga inflytelserna på traktatsunderhandlin-garne, kan det icke hafva varit hans mening, att förevisa mig att jag skulle hafva utöfvat någon sådan inflytelse. Det kan icke hafva varit hans mening att säga ut sådant, ty han vill ju städse hålla sig vid sanningen, och detta vore icke sanning. Han nämnde äfven att han en gång deltagit i ett beslut om borttagande af tullsatserna för fisk. Ja! jag erkänner detta tacksamt. Den gången gick omvårdna-den så långt att man för att lindra de fattiges lefnadskostnad också medgaf tullfrihet, om jag minnes rätt, både på olja och ättika. Så långt hafva vi nu icke gått, men det kan ju hända att vi komma ända derhän.

Jag har icke något vidare att tillägga utan anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Då tiden är så långt framskriden, skall jag endast säga några ord. Jag har egentligen begärt ordet derföre, att den värde representanten på norrlandsbänken vände sig, såsom jag tyckte, direkt mot mig och riktade sin argumentation mot mig, så-som om jag aldrig använt något annat skäl än att idkeligen åberopa den fattiges rätt och den fattiges rätt och aldrig annat än den fattiges rätt! Den ärade talaren tycktes häntyda, att detta varit det argu-ment, som jag uteslutande begagnat under min riksdagsmannabana. Jag tror dock att de af Herrarne, som följt mig något längre, äfven utan att granska protokollerna, veta och minnas, att på den tid, då det verkligen behöfdes att vederlägga sådana argument, som vi i dag fått höra, jag icke icke inskränkte mig att tala *endast* om den fattiges rätt, utan att jag försökte, så godt jag förmodde, ehuru jag aldrig tillmätt mig några öfverlägsna statmannaegenskaper eller några stora insigter i statsekonomien, då jag deruti förvärfvat mina ringa insigter under sysslande dels såsom praktisk embetsman och dels såsom jordbrukare eller simpel bonde, att bjuda skäl för min åsigt, och jag följde i det fallet mitt enkla, sunda förstånd, så långt det räckte till. Så mycket tror jag dock att jag inhemtat, att jag fått litet reda på skilnaden emellan finanstullar och skyddstul-lar, ehuru den värde talaren påstod, att det icke skulle finnas någon sådan. Jag tror, att det finnes en mängd definitioner, den ena bättre och den andra sämre; men den enklaste och bästa definition, jag kan-

ner, sammanstämmer med den, som nyss uttalades af Herr Bennich, att *skyddstull* vore en sådan som möjligen kunde verka på produktionen inom landet; — detta är definitionen i sin renaste mening, ehuru man sedan ofta böjer den efter det mål, till hvilket man vill komma; men jag tror, att detta är den riktigaste — och *finanstull* är deremot en sådan, som *icke* har någon omedelbar inverkan på produktionen inom landet. Bland de sednare tror jag, att tullen på tobak är den renaste finanstull i sådana länder, der det finnes tobaksmonopol, till exempel i England, der det är förbjudet att odla tobak, och der man tager all beskattningen på tobak genom tull. Tullen på kaffe är också oftast ansedd som en ren finanstull, ehuru det är möjligt, att den verkar som skydd för till exempel cikoria, hvilket, likasom korn, användes såsom surrogat för kaffe; dock tror jag, att tullen på kaffe här väl kan anses såsom en finanstull. Samma är förhållandet med socker, ehuru det blifvit borttrassladt med sista årens lagstiftning angående hvitbetssockret.

I afseende derpå att man icke skulle hafva vederlagt de argument, som här blifvit framdragna, tillåter jag mig säga, hvad jag sade förre gången, att jag icke vill försöka vederlägga mina jemnåriga eller dem, som äro äldre än jag, ty jag minnes från den tid, då jag började dessa strider, huru fåfängt det var, huru jag då fick strida nästan ensam till dess jag på Riddarhuset fick understöd af yngre män, af hvilka här ty värr många saknas, om dessa samma principer, som nu blifvit här upprepade. Jag trodde och tror, att det nu icke skulle behövas, särdeles då jag ansåg det vara äfven här en öfvervunnen ståndpunkt, att nödgas vidare upptaga till vederläggning de argument, som blifvit anförda från elfsborgsbanken. Redan vid 1856—1858 årens riksdag yttrades det i den Kongl. proposition, — Greive Carl Göran Mörner satt då i regeringen — "att, ehuru väl bibehållande af den genom Kongl. kungörelsen 1855 medgifna tullfrihet å de flesta fiskslag innebure en icke obetydlig uppoffring för statskassan, vore denna tullfrihet likväl så af rättvisa och billighet påkallad, att den icke borde återtagas, med mindre statens behof sådant onödgämligen kräfde". Detta yttrades från tronen af en regering, som jag tror icke kan beskyllas för att icke hafva varit tillräckligt konservativ eller att hafva bestått af bara frihandlare. Vid detta förhållande skulle jag anse, att det vore en missaktning mot Kammarer, om jag inginge i vidare vederläggning af de skäl, som här blifvit anförda af samma art som de, hvilka åberopades vid striden om tull på de förnämsta lifsförnödenheterna af mina motståndare, motståndare för hvilka jag för öfrigt nu som då hyser den största aktning och med många förbunden genom band af den närmaste släktskap och vänskap, ehuru jag icke blifvit öfvertygad af deras skäl i denna fråga. Mitt hopp står i detta fall endast till den yngre generationen; och jag fortfar, på grund häraf, i mitt förra yrkande.

Friherre af Ugglas: Kammarerens tålmod är redan satt på ett så långvarigt prof i denna diskussion, att jag icke skall missbruka detsamma.

Mitt hufvudsakliga skäl mot bifall till Utskottets framställning i denna punkt, eller den betydelse som denna tullsats kan hafva vid underhandlingarne med Norge, har af somliga talare blifvit bestridt, af andra åter biträdt. Vi måste väl således erkänna, att åsigtterna i detta hänseende äro delade, och åtminstone att denna fråga ännu icke befinner sig på det klara. För att visa att andra personer under föregående tider äfven delat samma åsigt, som jag nu har, ber jag att för Kammaren få meddela att då, såvidt jag erinrar mig, sista gången före 1870 frågan om tullfrihet på sill behandlades af representationen, yttrades af dåvarande general-tulldirektören, hvars insigter i detta ämne ingen lär kunna jäfva, följande ord:

“Sveriges förnämsta importartikel till Norge är spanmål och denna är der, såsom vi veta, tull underkastad; det synes icke otjenligt att vi behålla fisktullen, till dess den länge påtänkta revisionen af författningen om handelsgemenskapen de förenade rikena emellan lyckats gå i fullbordan.“

Man måste således erkänna, att frågan om det värde denna tullskatt kan hafva på de pågående underhandlingarne ännu icke är afgjord; och för min del vill jag öfverlemnna pröfningen deraf åt de personer, som äro med dessa underhandlingar sysselsatte. Då nu Riksdagen begärt, att dessa mellan-riksförhållanden skola ordnas, är det väl rätt att taga bort ett af de medel, som, åtminstone enligt somliga personers åsigt, skulle kunna med fördel användas från svensk sida för att erhålla motsvarande eftergift från Norge? Jag tror det icke. Jag tror det så mycket mindre, som vi, äfven från en annan synpunkt sedt, allt för väl kunde vänta ännu ett eller annat år med denna åtgärd; ty nu är förhållandet med de arbetande klasserna så lyckligt, att jag icke tror, att de skulle lida så mycket, om de fingo vänta några år på denna skänk. Afseendet på förhållandena med Norge har varit mitt enda skäl, hvarföre jag yrkat afslag, och jag gör det fortfarande.

Herr Nordström: Såsom jag redan under mitt första anförande hade äran tillkännagifva, instämmer jag med Herr Friherre af Ugglas i hvad han yttrat och i hufvudfrågan hemställt. Hudvudfrågan är rätteligen, huruvida skäl förefinnas att redan nu afskaffa den halftull på från Norge införda fiskvaror, som nu enligt lag skall uppbaras, eller om dermed borde uppskjutas till dess den nu pågående revisionen af tullförhållandena mellan Sverige och Norge hunnit fulländas och derefter till sina resultat på en gång pröfvas. Det är den sednare åsigten, Herr Friherre af Ugglas försvarat, och önskligt hade varit, att debatten hållit sig allena dervid. Den diversion inom ämnet, i hvilken äfven jag, för min del, inlät mig, var emellertid föranledd af åtskilliga föregående talares anföranden, hvilka vände sig omkring de allmänna tvistepunkterna mellan frihandeln och protektionismen, såsom man plägar säga, och min afsigt är ej nu att begagna ordet för att vidare inlåta mig deri. Endast till en punkt ber jag att få återkomma, nemligen den upplysning, Herr Benich hade godheten vilja meddela mig om den rätta skilnaden mellan skydds- och finanstullar. Jag är honom synnerligen förbunden

för denna hans ynnestfulla godhet; men kan dock ej finna den tillfredsställande eller af behof påkallad. Jag afgaf ej under mitt första anförande någon definition på skydds- eller finanstullar, utan anmärkte endast, liksom i förbigående, att äfven de sednare med sina lägre tullsatser *i sin mån* verka lika som de förra. Men då min ärade motståndare nu velat meddela, att skillnaden skall vara den, att de förra åsättas produkter, som äro föremål för produktion inom landet, och hvarigenom priset äfven på samma inhemska produkter stegras, samt de sednare påföras importvaror uteslutande för att bereda staten en inkomst, såsom exempel hvarpå kaffe- och tobakstullarne återopades, så hemställer jag till honom sjelf, huruvida denna definition till alla delar håller profvet, antingen man granskar den med tulltarifferna eller med logiken i hand, och dervid tillika tager de olika näringarnes alster i betraktande. Då den likväl ej eger någon betydelse för hufvudfrågan denna gång, vill jag nu lemna den derhän under förklarande, att det vore mig ett nöje om jag någon gång enskildt finge med min ärade motståndare byta tankar i ämnet, honom och mig till ytterligare upplysning.

Herr Rydqvist: Då de af representanten från jemtlandsbanken sednast gjorda framställningar äro af beskaffenhet att kunna något inverka på åsigtorna, nödgas jag bemöta dem. Han drifver den sats, att, om en tullpliktig vara blir tullfri, konkurrensen verkar derhän, köpmän emellan, att konsumenterna icke allenast få nedsatt pris, motsvarande den dittills utgående tullen, utan ännu mera i följd af minskade omkostnader, ränta m. m. Med andra ord fattar jag hans uppgift så, att, om tullen på en tunna sill, som nu är 29 öre, försvinner, konsumenterna, i följd af den större konkurrensen skulle få kanhända 50 öres bättre pris än förut på tunnan, och i stället för en nedsättning af $2\frac{1}{3}$ öre på lispundet, skulle denna uppgå till 3 öre; men jag frågar den värde talaren, som icke allenast bör hafva, utan äfven säkerligen har den största kännedom om i fråga varande affärer, huruledes ett så beskaffadt yttrande kan fallas? Just i dessa dagar har det intresserat mig att här i Stockholm, der det finnes ganska mycken konkurrens, på flera håll söka få reda på de faktiska förhållandena angående fisk, och jag har erfarit, att vanlig slosill, som på ett ställe uppgafs kosta så och så mycket, på ett annat ställe icke långt från det förra kostade 50 öre mera. Således här genast en skillnad af 50 öre! Jag skulle kunna framdraga hundratals likartade exempel. Vill kanske talaren påstå, att alla större köpmän, minuthandlande och skraddare, som handla med utländska kläden och tyg, hafva samma pris på samma vara? Det hände mig i fjol, att jag behöfde möbel-katun, och jag skickade dertfore efter prof på ett ställe, der det kostade 50 öre alnen; men på ett annat ställe, några gator derifrån, kostade samma vara af fullkomligt samma qualité 70 öre alnen, således en skillnad af 20 öre per aln; och vid sådana förhållanden vill talaren påstå, att, om man tager bort tullafgifterna, detta verkar, att priset blir precis lika på alla ställen, der de afyttras, och att nedsättningen icke blott belöper sig till den förut utgående tullen, utan till ännu mera. Vidare har han fästet uppmärksamheten på den

stora fördelen, som det skulle vara, om denna tullsats borttages, att då nu en last sill, som i norska fartyg befraktas till norrländska hamnar, måste gå in till en stapelstad för att lossas, skulle deremot varan kunna gå direkt till laststageplatsen utan sådan omväg. Jag får likväl härvid erinra, att det troligen finnes ytterst få, om ens några lastageplatser, der en hel last sill kunde afsättas, hvadan de fartyg, som äro lastade med denna vara, lära få anlöpa de större stapelstäderna för att blifva af med sina laster. I öfrigt blir den bestämda konsekvensen af talarens yttrande i detta hänseende den, att rättast vore att upphäfvä *all* tull, så att alla slags utländska varor kunde inkomma tullfritt jemväl till alla våra mångfaldiga lastageplatser.

Ytterligare har samme talare sagt, att i följd af franska handelstraktaten hafva ej några andra varor blifvit tullfria än de, som upptagas i samma traktat. Om man emellertid ser efter i 1865 års tulltaxa, som utkom efter traktaten, finner man, att hudar och skinn *oberedda*, alla slag, det året blefvo från tull fria. Detta slag hudar och skinn, som städse förut varit belagda med tull, lemnade de föregående åren 1863 och 1864 en tullinkomst af 46,000 å 49,000 R:dr, och då de *icke* voro intagna i franska traktaten, har alltså, i sammanhang med denna traktat, utan behof för statsverket bortsluddrats en årlig inkomst af närmare 50,000 R:dr.

Jag har blott velat lemna denna upplysning till den ärade talaren från jemtlandsbänken.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den representant på jemtlandsbänken, som nyss hade ordet i denna fråga, påstod, att jag i mitt föregående yttrande skulle hafva mot honom riktat en insinuation. Nej, så är ej förhållandet! Jag omtalade endast ett faktum, ty om en komité som har i uppdrag att uppgöra förslag till förändringar i tulltaxan, just med anledning af framställningar från fransk sida om förändring i tullsatserna å vissa artiklar, ingått till regeringen med hemställan att konsekvensen fordrade att äfven för åtskilliga andra artiklar, som för Frankrike icke hade något intresse, tullsatserna skulle förändras, så innefattar omnämmandet af ett sådant förhållande, endast att *omtala ett faktum*, ej att framkomma med någon insinuation. Och som ifrågavarande komité-utlåtande bör finnas att ibland Finans-departementets handlingar tillgå, lärer det af mig uppgifna förhållandet kunna bevisas, derest detsamma skulle bestridas.

Samme talare omnämnde äfven, att i 1855 års författning tullfri införsel skulle medgifvits för olja och ättika. Ja, hvad oljan beträffar, så finnes den verkligen i författningen omnämnd, men beträffande deremot ättikan, så får den värde talaren behålla den för sig sjelf. Bland de varor, för hvilka tullfrihet på viss tid beviljades genom Kongl. kungörelsen den 26 September 1855, ehuru de ej kunde till lefnadsfornödenheter hänföras, befunno sig, utom feta oljor, äfven talg och stearin, men för den tullfrihet, som för dessa artiklar medgafs, fanns fullgiltigt skäl uti de för tillfället rådande särskilda förhållanden, hvilka säkerligen ej fallit ur minnet, hvarken på den värde talaren eller Kammarens öfrige ledamöter.

En annan talare har åberopat den Kongl. propositionen, som afgafs vid 1856—1858 årens riksdag. Ja, denna var af det innehåll, talaren angaf, men, för min del, tillät jag mig en erinran mot den framställda propositionen; mitt yttrande finnes i statsråds-protokollet och är af följande innehåll: "Beträffande åter det förnyade förslaget till tulltaxa, så förekommer, att sedan Rikets Ständer vid sistlidne riksdag beslutat många och ganska genomgripande förändringar i då gällande tulltaxa, samt dessa i allmänhet vunnit Eders Kongl. Maj:ts nådiga godkännande, har så kort tid förflutit efter den nya tulltaxans tillämpning, att man i fråga om verkan af de viktigaste deruti införda förändringar endast har att åberopa ett års erfarenhet, derunder importen af en mängd artiklar väl högst betydligt stigit, men penningställningen inom landet deremot undergått en ingalunda förmånlig förändring. Vid sådant förhållande och då stadga i näringslagstiftningen visat sig vara ett väsendtligt vilkor för att näringar, handel och industri skola kunna blomstra och kraftigt utveckla sig, vill det synas mig, att för närvarande andra förändringar i tulltaxan ej borde från regeringens sida ifrågasättas, än som äro en följd af förslaget om tolagens och afgiftens till handels- och sjöfartsfonden sammansläende med tullafgifterna, eller som erfordras för tullsatsernas bestämmande enligt det nya myntsyttern eller för undanröjande af sådane missförhållanden eller otydligheter i tulltaxan, hvaraf olägenheter och misstag visat sig vid tillämpningen uppstå". Jag tror således, att jag afven i detta fall varit temligen konsekvent.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Grefven och Talmannen, att som det blifvit begärdt, att särskilda propositioner måtte göras dels å Utskottets hemställan, för så vidt den rörde tullfrihet för fisk, med undantag af *anjovis*, *sardeller* och *thonfisk*, dels ock å samma hemställan, i hvad den afsåg bibehållande af nu gällande tullsats å ofvannämnda slag af fisk, delning af propositionen i öfverensstämmelse härmed komme att ega rum; och hade, hvad först beträffade Utskottets hemställan, med undantag af den del deraf, som rörde fisksorterna *anjovis*, *sardeller* och *thonfisk*, dels bifall och dels afslag blifvit yrkad.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten i dess nu förevarande del, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå. då svaren likaledes utföll med många såväl ja som nej; hvaruppå och efter det proposition på bifall till punkten i den ifrågavarande delen änyo blifvit gjord samt med många både ja och nej besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets i 12:te punkten af betänkandet N:o 9, gjorda hemställan, utom i hvad den rörer artiklarne anjovis, sardeller och thonfisk, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren samma punkt med ofvanberörda undantag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 60.

Efter förmälan, att hvad åter beträffade Utskottets hemställan, att nu gällande tullsats å anjovis, sardeller och thonfisk skulle bibehållas, så hade dels bifall dertill blifvit yrkadt och dels yrkande gjorts derom, att Kammaren, med afslag å hvad Utskottet i berörde hänseende föreslagit, måtte besluta, att nämnda fiskslag skola få tullfritt införas; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan i denna del, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Den vidare föredragningen af betänkandet blef härefter uppskjuten till eftermiddagens sammanträde.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem

O. Braket.

Lördagen den 6 April 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokolls-utdrag för sammanträdet å förmiddagen samt protokollet för den 30 sistlidne Mars.

Upplästes ett af Friherre Peyron inlemnadt memorial af följande lydelse:

Härmed får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under 3:ne veckor, räknade från den 10:de dennes.

Denna anhållan bifölls.

Fortsattes föredragningen af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 9, angående tullbevillningen.

13:de, 14:de och 15:de punkterna.

Biföllos.

16:de punkten.

Herr von Koch: I likhet med den anmärkning jag gjorde i afseende å krut, ber jag nu att få till protokollet antecknadt, att jag anser det tullen på gevär borde borttagas. Jag har blott velat fästa uppmärksamheten derpå till en annan gång.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

17:de—22:dra punkterna.

Biföllos.

23:dje punkten.

Lades till handlingarne.

24:de—29:de punkterna.

Biföllos.

30:de punkten.

Friherre af Ugglas: Jag anhåller att få veta huruvida till Kansliet ankommit någon underrättelse huru denna punkt blifvit i Andra Kammaren afgjord.

I anledning häraf tillkännagaf undertecknad, att, enligt ankommet protokolls-utdrag, den nu förevarande punkten blifvit af Andra Kammaren till Utskottet återförvisad.

Friherre af Ugglas: Ehuru sjelf ledamot af Bevillnings-Utskottet får jag anhålla att äfven denna Kammare behagade åter remittera ifrågavarande punkt. Flere personer hafva till mig enskildt framställt betänkligheter mot att Utskottet intagit sprängämnenä Dynamit och Nitroglycerin. Jag kan väl ej nu fatta giltigheten af de gjorda anmärkningarne, men då de blifvit framställda af personer, för hvilkas omdöme jag hyser den största aktning, anhåller jag om återremiss, på det att Utskottet må komma i tillfälle att taga de gjorda anmärkningarne i öfvervägande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes först proposition på bifall till punkten, hvartill svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

31:sta—50:de punkterna.

Biföllos.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 30 sistlidne Mars och 4 dennes bordlagda utlåtande N:o 22, i anledning af väckta motioner om upphäfvande af den för bevärings-skyldige medgifna legnings- och friköpningsrätt samt om införande af obligatoriska vapenöfningar för ynglingar emellan konfirmations- och beväringsåldern.

1:sta punkten.

Herr von Koch: Jag vill blott anmäla, att Tillfälliga Utskottets betänkande i denna fråga är justeradt och lemnadt till trycke-

riet, så att jag hoppas att det må kunna i nästa vecka läggas å Kammarrens bord.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

2:dra punkten.

Herr Berg: Då jag i denna fråga har begärt ordet, har det icke skett under förhoppning att kunna inverka på något flertal af denna Kammares ledamöter, som troligen redan fattat en öfvertygelse motsatt min; jag har gjort det för att till protokollet tillägga ytterligare några bevis till dem jag redan förut anfört, men äfven derföre att jag, som för nära ett år sedan, då frågan om vårt försvarsväsendes ordnande förekom i denna Kammare — erkännande det förtjenstfulla i det projekt, som framlades af vår dåvarande krigsminister Herr Statsrådet Abelin, för hvilken jag personligen hyste och lyser den största aktning och vördnad och för hvars förtjenstfulla förslag jag böjde mig — böjde mig ej allenast för förslaget-förtjenster, utan äfven för situationens vikt, nu, sedan detta förslag fallit och äfven enligt min tanke situationen förändrat sig, anser mig böra yttra hvad som är min öfvertygelse och framföra hvad jag i djupet af mitt hjerta känner. Jag ber att få säga att, ehuru jag nu måste yrka afslag på förevarande motion, så anser jag likväl ej att det gamla vi hafva är felfritt. Jag anser det vara ett stort fel hos det närvarande att man med blott hundra riksdaler kan få friköpa sig från skyldigheten att deltaga i vapenöfningarne under fredstid, men likväl såsom öofvad skall vara pligtig att gå ut i kriget. Jag kan ej anse att detta är nyttigt eller bra, och om jag hyst hopp om framgång skulle jag väckt motion om att höja denna afgift och då dermed förena frihet från att personligen i krig föra vapen. Uttrycket *friköp*, som man begagnar för denna afgift, kan jag ej gilla: det är ett uttryck som jag ej tror fullkomligen motsvarar sin mening, det är kanske just detta uttryck, som har i viss mån bidragit att göra sjelfva saken förhatlig; jag vet ej hvarför man icke kan begagna sig af något annat ord; det är ju endast att på ett annat sätt än med sin egen person uppfylla den såkallade skyldigheten att försvara sitt fosterland; jag säger den såkallade skyldigheten, ty denna skyldighet att försvara sitt fosterland är på sätt och vis endast *en fras*. Jag misskänner ej pligten att försvara sitt land, jag misskänner ej pligten, att när Konungen så bjuder, gå ut i krig, jag anser att denna rätt, som Konungen eger, bör han ega, bör han bibehålla, han bör för fosterlandets ära, för höga idéer få kalla oss i krig; stadgandet att han endast må börja försvarskrig är helt och hållet illusoriskt, det bevisades bäst genom 1788 års krig, ty på den tiden egde Konungen ej rätt att förklara krig, det visar sig också genom det sista stora kriget, ty ej var det för att försvara fosterlandet, som alla tyskar måste tåga i fält, ej blott vid krigets utbrott utan äfven efter katastrofen vid Sedan.

Jag vågar med den lilla förmåga jag eger bekämpa, jag vågar bestrida, att den sats är riktig, som från andra sidan framställes,

jag vågar bekämpa den idén, att den individuella friheten bör våldföras mer än statens väl fordrar; längre än nödvändigheten kräver bör man ej gå. Jag tycker att den individuella friheten bör respekteras och aktas. Mine Herrar! det är ej mer än några och tjugu år sedan då man invaggade sig i den illusionen att krig skulle vara att anse såsom en omöjlighet, jag invaggade mig icke i denna förhoppning, jag fann ej krig vara något onaturligt. Kriget har sin grund uti, är en följd utaf vår natur, vi vilja kivas, kämpa, strida: men hvarföre skola vi endast tänka på att alla andra statens ändamål skola vika blott för den tanken att vi äro utsatta för att kunna blifva öfverfallna. Jag får förklara och har redan förklarat, att staten har högre ändamål än att blott och bart invänja sina bästa söner till krig; jag anser staten hafva flera lika höga ändamål, och, om försvaret af vårt land kan ske utan att uppoffra andra statens ändamål, tycker jag man bör försöka anlita sådana medel. Jag har tillåtit mig säga att det är såsom försvarare af den individuella friheten som jag uppträder.

Jag tillåter mig nu att besvara de inkast. som jag vet skola komma att göras. Sälunda säger man: det är icke rättvist att ej hvar och en skall utsätta sitt lif för fäderneslandet, men, mine Herrar! utsätta icke våra arbetare rätt ofta sina lif då vi ej alls riskera våra? Löpa ej grufarbetare, arbetare i en dynamitfabrik m. fl. rätt ofta stor fara för sina lif? Så länge vi icke hylla kommunismens läror utan anse, att den, som, vare sig genom kroppens eller själens arbete, vare sig till följd af sin börd, sin förstfödslo rätt, har vunnit några förmåner framför andra mindre väl lottade, bör få åtnjuta dessa fördelar, och vi ej vilja beröfva honom dem. så länge vi ej anse att det ligger någon orättvisa häruti. kan jag ej förstå hvarföre det skall betraktas såsom en orättvisa om en person har rätt att gagna sitt land på annat sätt än som stridsman. Jag har hört yttranden om denna så kallade friköpningsrätt, att det skulle vara detsamma som att sälja människokött. Jag vill ej tro att någon inom denna Kammare skulle vilja yttra något dylikt, men för den, som vill göra det, måste jag förklara, att jag ej älskar människokött utan att jag hufvudsakligen värderar människokroppen såsom omhölje för den odödlige anden, såsom ett vilkor för att människan må kunna verka något godt här i tiden. Man har sagt, och Utskottet använder äfven ett sådant uttryck, att det är af synnerlig vigt att allas värnepligt med fosterländsk hängifvenhet omfattas af hela folket. Jag har i 16 år exercerat beväring och jag har i öfver 40 år sammanlevat med vårt lands folk, men jag har ännu aldrig hört något missnöje öfver rättigheten till friköp; jag har icke hört något sådant missnöje förr än på sednare tider och då framställt i några tidningar och vid folkmöten. Jag tror icke att någon afundsjuke skulle vara herrskande med anledning af denna rättighet, och jag tror ej att fosterlandet skulle komma att vinna på att hvar och en, äfven den mindre qualificerade, blef tvingad deltaga i vapenöfningar. Vi känna väl de yttranden, som fällts af två de störste härförare; till krig behöfves i främsta rummet penningar i andra rummet penningar och i tredje rummet penningar. Jag får bekänna att jag ej

fullkomligt hyllar den satsen, men tror likväl att den eger en viss giltighet och att det i vårt land kan vara ganska nyttigt att hafva penningar i stället för den person, som icke kan fylla sin plats så som sig bör.

Vidare vågar jag tala om den så kallade *nödvändigheten*. Jag vet att i den komité, som af Kongl. Maj:t tillsattes för att yttra sig om landtförsvarets ordnande, väcktes förslag om att, då vi ej behöfde, ej hade råd och ej kunde öfva alla, så skulle utlottning ega rum. Jag vågar tro, att den förste ledamoten på stockholmsbänken, som var ordförande, och den ledamot på norrlandsbänken, hvars begrafning vi förra året vid denna tid ungefär hade sorgen att fira, hyllade denna sats. Desse Herrar och ännu flera hafva yttrat, att vi ej behöfva hafva alla under vapen och att därför utlottning bör ske — men, mine Herrar! finnes det väl ett orättvisare sätt att fördela en sådan börda än genom lottning. Då beror det på en ödets lek om ej den oskicklige tages i stället för den skicklige, om ej den tages, för hvilken det är en stor uppoffring i stället för den, för hvilken det ej är någon uppoffring alls. Jag kan således ej fatta att det skall vara *nödvändigt* att hvar och en går ut för att uppfylla denna pligt. Jag vågar tillägga ytterligare ett bevis; i den värnepligtslag, som framlades, var ett mått bestämdt på dem som skulle vara underkastade densamma; jag, mine Herrar! hade då, om jag ej varit militär förut, varit fri, jag var för liten; jag vågar dock tro att, om fosterlandet kallat mig i krig, skulle jag hafva kunnat göra nytta och tror för öfrigt att det varit bättre om fäderneslandet tagit mina penningar än att det ej fått någonting alls. Mine Herrar! jag har ej utan rörelse kunnat yttra mig i denna sak, och då jag känt en sådan rörelse, har jag måst gifva ett uttryck åt densamma. Må denna rörelse bära vittne om att jag ej blott älskar den individuella friheten högre än ni, utan äfven lika mycket som förslaget väänner älskar *rättvisan, mitt fosterland* och dess arbetande befolkning. fastän jag värdsamt anhåller om proposition å afslag på Utskottets förevarande förslag.

Herr Hasselrot: Då en ledamot af Kammaren från den provins, jag tillhör, kunnat höja sin röst för att motarbete detta förslag, har jag begärt ordet för att yrka bifall till detsamma. Jag för min del kan ej förstå huru det är möjligt att man, med någon rättskänsla kan påyrka rättighet för rike mans barn att med en löseskilling, som för den rike är en spottstyfver, friköpa sig från skyldigheten att försvara sitt fädernesland, då den fattige som ej har medel till en sådan löseskilling, med uppoffring af lif och blod fullgöra måste samma skyldighet mot fäderneslandet, som dock för den rike borde vara dyrbarare än för den fattige. För mig är saken så klar, att jag skulle anse det som en förnärmelse mot Kammaren om jag till besvarande upptoge hvad som emot förslaget blifvit anfördt. Jag yrkar bifall.

Många ledamöter yttrade hertill bifall.

Herr von Koch: Jag är egentligen redan förekommen genom den siste talarens yttrande. Jag beklagar att sådana ord, som den förste talaren använde, här blifvit uttalade, och jag skulle anse det såsom en förolämpning mot Kammaren om jag trodde att det behöfdes att vederlägga sådana skäl. Jag vill nu blott förklara, att jag befinner mig på samma ståndpunkt som föregående riksdag, och är jag fullt öfvertygad att så är förhållandet med alla denna Kammares ledamöter. Jag yrkar bifall.

Grefve Mörner, Carl Göran: De tvenne sista talarne hafva emot den föregående och dem, som kunna med honom vara liktänkande, slungat ut ganska hårda ord. När man vet att det beslut, hvarigenom bestämts rätt att för ett visst pris vinna befrielse från beväringsens öfningsmöten, grundar sig på en framställning från Kongl. Maj:t, hvilken Riksdagen bifallit, så torde dock det ursprung. beslutet sålunda har, böra väga minst lika mycket som de värde talarnes subjektiva uppfattning af detsamma. och man således ej ega skäl till sådana tillvitelser som här gjorts eller vara berättigad antaga att den, som icke vill gå in på Lag-Utskottets nu framställda förslag, derföre hyser mindre varma fosterländska känslor än den, som är en entusiastisk anhängare deraf. För min del finner jag föreliggande förslag omfatta två frågor, hvilka synes mig påkalla en ganska olika behandling; den ena frågan handlar om befrielse från vapenöfningar under fredstid, den andra om skyldigheten att i händelse af krig personligen deltaga i landets försvar. Med afseende å denna sednare del, är jag fullkomligt af samma åsigt som Utskottet, att detta utgör en skyldighet, hvarifrån ingen bör vara fri, som kan fullgöra densamma, men de sednare tidernas erfarenhet har med allt mera slående bevis ådagalagt, att i krig fördras personer till så många olikartade förrättningar och med så många olika slag af kunskaper, att förmågan att några timmar stå i ledet och att kunna skyldra gevär visst icke är den enda eller ens den väsentligaste. Man kan således under freden, utan deltagande i vapenöfningarne, förvärfva sig många insigter och färdigheter som äro nyttiga i kriget, och kan således blifva fullt användbar för landets försvar, fastän man icke tillbringat några dagar eller timmar på Ladugårdsgärdet eller någon annan hed. Om till exempel en person, som egnat sig åt läkarevetenskapen, nödgas afbryta sin kurs eller tilläfventyrs öfvergifva sin tillämnade bana för att göra nu ifrågavarande öfningsmöten, tror jag att landet häruppå kan förlora mera, än om han fått slippa från mötena, men i dess ställe i krig kunnat användas som läkare, hvarpå det nästan alltid visat sig vara brist. Vidare har man vid intendaturen behof af ett stort antal till ombesörjande af dess mångahanda bestyr, skickliga personer utöfver dem, som i fredstid dervid vinna användning. Det var just den stora bristen häruppå, som kanske mer, än något annat, var en af orsakerna till de motgångar fransmännen ledo under det sista kriget, och sannolikt hade de kunnat undvara åtskilliga till skötandet af geväret dugliga armar om de i stället haft bättre förvaltad intendentur, så att t. ex. deras trupper icke behöft i flera dagar vid kritiska tillfällen förblifva

overksamme, inpackade i jernvägsvagnarne understundom, äfvenlidande brist på det nödvändigaste till lifvets uppehälle. Det är vida ändamålsenligare att låta personer utveckla sig i den väg, som för hvar och en kan vara bäst passande, och der låta dem förvärfva sig kunskaper, än att tvinga in dem i en enda ram, som ändå ej kan taga emot alla, och der tilläfvventyrs den, som, på annat sätt placerad, kunnat blifva i hög grad nyttig, endast komme att presentera en löjlig figur. Man må säga hvad man vill, men skall hvarenda man exercera, som icke är af kroppsslyte eller *verklig* sjukdom derifrån förhindrad, så blifver landet ej i tillfälle att på sådant sätt använda dem alla. Den obetydliga procent af beväringsskyldige, som årligen friköper sig, är ej större än att de kunna komma landet tillgodo, derest så behöfves, i en eller annan riktning, skulle det också ej vara till något annat än såsom trosskuskar. Att mäta personer endast efter tumstocken, anser jag äfven vara mindre lämpligt, ehuru en viss munterhet i Kammaren röjt sig öfver en föregående talares yttrande, då han nämnde något derom. Jag skall taga mig friheten att anföra ett annat exempel, som kanske ej skall väcka någon munterhet; om således Napoleon den I på grund af sin obetydliga längd kasserats som krigare, hade man obestriddigen begått ett stort misstag. Efter mitt förmenande är rättigheten att i fredstid erlægga lösepenning för befrielse från öfningsmötena mycket väl förenlig med skyldigheten att personligen fullgöra sin pligt att i krig deltaga i landets försvar. Jag skulle önska att Utskottet hade gjort åtskilnad mellan dessa båda fall, och för att få en sådan åtskilnad godkänd, får jag för min del anhålla om återremiss af Utskottets betänkande. Man må ej tro att man har afhjelpt den öfverklagade olägenheten af ofullständig undervisning i krigareyrket genom att införa ovilkorlig skyldighet för alla att deltaga i vapenöfningarne; man har endast förflyttat saken från det ärliga öppna tillkännagifvandet att man vill vinna befrielse från dessa öfningar till de hemliga undantagens och godtyckets slippriga gebit. Det är mycket bättre att en person får erlægga lösepenning för befrielsen från skyldigheten att i fredstid undergå vapenöfningar, än att vederbörande skola nödgas färdas ut befallning om att *strängt* gå tillväga vid approberandet af de beväringsskyldige och kassera t. ex. alla utöfver ett visst antal, emedan för det öfverskjutande antalet ej finnes tillräckligt med byxor eller gevär eller något dylikt. Efter mitt förmenande kommer, derest man gör skyldigheten så ovilkorlig som man här föreslagit, detta endast att leda derhän, att det hos oss inträffar detsamma som, efter hvad man påstår, eger rum i det land der allmänna värnepligten är fullständigast införd, att godtyckliga licenser måste medgifvas. Jag anhåller om återremiss.

Grefve af Ugglas: Då denna Kammare redan tre eller, jag tror, fyra gånger godkänt upphäfvande af friköpingsrätten hade jag icke ämnat att nu i diskussion öfver samma fråga deltaga. Med anledning af tvänne talares här fällda yttranden, anhåller jag dock att få säga några få ord.

Den siste talaren har förklarat sig gilla att rätten att i krig lega annan i sitt ställe borttages, men velat bibehålla den att friköpa sig ifrån fredsofningarne. Han förbiser härvid att dessa båda friheter stå uti ett nära oskiljaktigt samband, enär utan förutgången lärdom och öfning skicklighet att uti strid deltaga icke kan finnas. Jag medgifver att ett vidblifvande af hittills gällande stadganden bar mindre att betyda så länge öfningstiden för beväringen är så otillräcklig, som den för närvarande bestämda, men då vi väl icke böra öfvergifva hoppet att genom ökande af dessa öfningar stärka vår försvarskraft, blifva friköpnings- och legningsrättens borttagande de hörnstenar på hvilka hvarje utveckling af beväringinstitutionen måste byggas.

Då jag känner de åsichter, som det stora flertalet af Kammararens ledamöter hyser, anser jag icke nödigt eller lämpligt att vidare uti frågan ingå. Innan jag slutar måste jag dock nedlägga en protest emot några af de yttranden, som den talare, hvilken först uppträdde, fällde. Han sade att icke hvar och en borde vara skyldig att uppoffra sitt lif och vidare att den, som till följd af sin börd förvärfvat sig en företrädesrätt, borde få njuta denna rätt sig till godo. Ja väl. Han bör få njuta, han bör begagna denna rätt; men denna rätt är att gå främst då landets väl och dess försvar så påfordrar.

Grefve Mörner, Oscar: Det finnes ämnen, som äro af den natur, att de gripa djupt in, men icke dess mindre torde man äfven i dessa ämnen, särdeles då ingen fara för fäderneslandet är för handen, böra utan att misstycas få utsäga en ärlig mening, om den också skulle vara sådan, att den af en och annan varmhjertad talare icke kan godkännas. Så har dock icke den talare, som först yttrade sig, blifvit bemött, och långt ifrån att få njuta rättvisa för det som varit godt i hans åsichter samt, der de måhända blifvit uttryckta på ett sätt som kunnat lemna någon anledning till misstydning, finna en välvillig tolkning af dessa meningar, hafva hans motståndare icke ansett sig ens pligtige bjuda skäl för motsatta åsichter utan tilltrott sig att endast med tyngden af stora och häftiga ord krossa den för dem misshaglige talaren. Häremot måste jag protestera. Jag tror, att jag älskar mitt land så varmt som någon, men detta skall icke hindra mig att här säga hvad jag tänker. Må jag skörda klander därför; jag skall hafva styrka och mod att bära äfven det. Men jag anser mig böra bjuda skäl och icke blott stå fram och säga: jag anser så, därför bör det vara så.

Hvad är det här fråga om? Männe att beröfva landet en enda arm för dess försvar? Här hafva en gång genom statsmakternas sammanstående beslut tillkommit stadganden, dels om rättighet att friköpa sig från deltagande i beväringens öfningar i fredstid och dels om rättighet till lega i händelse af krig. Denna sednare rättighet var gammal, och vi veta att Konung Carl Johan icke älskade den, men att han, då beväringsslagen först genomfördes, af Rikets Ständer blef tvungen att samtycka till densamma. Men jag vill icke yttra mig emot borttagandet af rättighet till lega i krigstid, ty, om jag också icke hyllar den åsigt att en adelsman numera kan tillmäta.

sig större vare sig förbindelse eller rättighet att älska och värna sitt land än hvarje annan redlig och oförvitlig svensk medborgare, så vill jag dock ingalunda bestrida, att denna för alla gemensamma fosterländska pligt bör. då behovets stund kommer, af en hvar fullgöras.

Men då fråga endast är om rättighet att friköpa sig från öfnin-
garne, så tycker jag, att vi kunna betrakta saken ganska lugnt och
ur en helt prosaisk synpunkt behandla densamma. Beröfvar man
staten något genom denna friköpning? Efter hvad vi veta, belöpa
sig beväringssklasserna till omkring 20,000 personer om året, ehuru
de borde gå till mera, i fall ej obehörig kassering egde rum. Detta
gör för alla fem klasserna 100,000. Huru många friköpa sig om
året? Ja, derom hafva vi icke några uppgifter. Motionären har
icke ansett sig böra utreda detta förhållande, hvilket måhända med-
fört litet besvär; hvaremot granna ord och tal om skyldigheter och
dylikt är mycket lättare att åstadkomma. Det torde dock kunna vara
skäl att fästa sig något vid siffror. Sannolikt är det icke flere än högst
1000 om året, som friköpa sig. Jag vill antaga denna siffra, ehuru
det kanske icke ens är så många. Detta gör då på fem år en minsk-
ning af 5,000, så att vi få icke några 95,000. Jag frågar, om vi, i fall
fienden skulle inbryta, hafva medel att utrusta och bevåra flere.
Behöfva vi då icke några reserver; och dessa 5,000 äro ju skyldiga
att, om behovet så kräfver, inställa sig under vapen, för att öfvas.
och då har man den vinsten, att de öfvas hastigare, kraftigare och
till det ändamål hvarför de behöfvas. Jag vågar påstå, att de snart
skulle bilda en dugligare trupp, än om de under vanliga förhållan-
den tågat fram på sina 30 öfningsdagar. Men hvad nytta hafva de
gjort under tiden? Jo, de hafva betalt hvar och en 100 R:dr och
derigenom bidragit att skaffa medel till att utrusta beväringen, och
de hafva icke undandragit sig något, ty när de behöfts hafva de
inställt sig till tjenstgöring.

Man har talat om att landet under tiden skulle kunna hafva
blifvit härjadt; men då fienden icke gerna kan med någon kraft an-
falla Sverige annorlunda än sjöledes, kan detta icke ske utan sådana
rustningar, att våra diplomater, om de med någon smula uppmärksam-
het sköta sin tjänst, måste få kännedom om saken och blifva i till-
fälle varna här hemma. Regeringen kan då inkalla dessa som friköpt
sig och skänka dem en öfning, som mer än uppväger den ditintills
uraktlättna. Hvari ligger då förmånen af att borttaga denna friköp-
ningsrätt? Hvad är vinsten deraf?

Man har sagt, att detta vore ett undantag till förmån för de
rika. Jag vet ej ens, att det just är de rika, som friköpa sig. Jag
vet rika ynglingar, som deltagit i dessa öfningar. Detta beror på
i hvad mån uppfyllandet i fredstid af denna skyldighet verkar stö-
rande på en persons bana. Och jag kan icke inse, hvarföre man skall
beröfva en i sådan ställning varande person tillfälle att fullgöra sin
beväringsspligt icke blott i lika grad med andra, utan i potentierad
grad, ty han betalar, men står ändå kvar färdig att, då farans stund
kommer, erbjuda sin tjänst.

Man

Man säger vidare, bland mycket annat, att genom friköpningarna så mycken intelligens går förlorad, enär det skulle vara hufvudsakligen de intelligentare ynglingarna som friköpa sig. Jag vet icke, huru härmed kan vara, men ibland 95,000 torde det väl finnas en hel massa intelligens, annars vore det illa bevändt med vårt land, och i alla fall kommer den intelligens, som finnes bland dem, som friköpa sig, landet till godo, ehuru de visserligen icke på slentrianmessigt sätt blifva inöfvade till soldater, utan få tillfälle att utbilda sig hvar och en inom det fack, för hvilket han kan vara lämplig och i hvilket han en gång kan blifva nyttig för sitt land. Att friköpningsrätten väckt så mycket missnöje, vet jag mig alldeles icke hafva hört, och stora ord hafva icke någon verkan på mig. Jag tager mig friheten att analysera dem och när jag då finner tomhet bakom, vet jag ock att uppskatta dem efter förtjenst.

Här har äfven blifvit sagdt, att Kammaren fyra gånger skulle hafva beslutit friköpningsrättens afskaffande. Jag ber att få fråga: när har det skett? Jag har troget varit här och försummat högst få plena. Då värnepligtslagen förevar, var jag äfven tillstädes, men den frågan var något helt annat; då skulle vi alla stå under vapen, ända till bortåt 40 år. Men detta angick alldeles icke samma fall, som denna friköpningsrätt under nu gällande beväringsslag.

Som sagdt, rätten till lega i krig vill jag icke försvara, utan endast friköpningsrätten från beväringsofningarna i fred, hvarigenom staten får betydliga inkomster och icke beröfvas några försvarare, utan snarare får bättre sådana. Jag får härför bestrida bifall till förslaget att afskaffa denna rätt. Bäst skulle man komma till målet på det sätt, att betänkandet återremitterades, hvarigenom Utskottet blefve i tillfälle att skilja på friköpningen och legan och låta den förra kvarstå, men den sednare bortfalla.

Jag har icke begagnat stora ord; jag har icke ställt mig upp och slagit an på edra känslor, men jag vädjar till ert sunda, öfverläggande förnuft och vågar antaga, att betänkandet återremitteras till Lag-Utskottet.

Herr Dickson: I detta ämne har mycken varm känsla gifvit sig luft, och, efter hvad jag tycker, nästan mer än behöfligt. Jag anhåller deremot att helt lugnt få yttra min tanke i frågan. Det torde vara nödvändigt att skilja emellan rättigheten att slippa deltaga i de årliga vapenöfningarna och rättigheten att vid infallande krig få sätta annan karl i sitt ställe. Hvad den sednare frågan beträffar, så är det icke min mening (och jag tror icke heller någon annans) att vilja söka undantaga någon från skyldigheten att uppoffra sitt lif för fäderneslandet; men den förra frågan, deltagandet i de årliga vapenöfningarna, synes mig vara en helt annan sak. Om den värnepligtsslag, som förut blifvit framlagd för Riksdagen, nu vore gällande, så skulle jag verkligen ingenting hafva emot att friköpningsrätten helt och hållet upphörde, emedan i sådant fall landets alla innevånare finge en mera militärisk uppfostran och man skulle kunna hysa den förhoppning, att de mera bildade, hvilka eljest skulle

friköpa sig, skulle kunna utöfva ett större inflytande på de öfriga beväringssynglingarne. Men med den beväringssystemet, som vi nu hafva, och som vi sannolikt ännu länge få nöja oss med, synes det mig som om antagandet af föreliggande förslag, i hvad det rörer friköpning från beväringsexercisen, vore ett rent slöseri med både penningar och arbete, och kan jag icke underlåta att fråga mig hvilken nytta det väl kan medföra, att de mera bildade under dessa dagar (under tvänne år tillsammans 30) öfvas tillsammans med de öfriga. Det synes mig icke kunna förnekas, att det för de förmögnare klasserna är en stor uppoffring att två särskilda gånger under loppet af tvänne år dragas från sina göromål och stå i ledet. Vinsten deraf i militäriskt hänseende torde icke ega så särdeles stort värde, men deremot skulle det för mängden af de beväringsskyldige vara en stor fördel att få undslippa dessa öfningar. I sammanhang härmed kan jag icke undgå att anmärka, att den nuvarande friköpningsavgiften enligt min tanke är alldeles för låg. Jag skulle önska att den vore betydligt större, då jag icke kan för mig dölja, att om en person skall deltaga i vapenöfningarne, så kostar det honom ofta nog mycket mera än hvad han nu får betala. Om således denna afgift höjdes, så skulle man derigenom vinna tvänne ändamål: Man skaffade först och främst mera penningar, men de som friköpt sig skulle i alla fall i krigstid vara skyldiga att deltaga i fäderneslandets försvar. Jag får därför förena mig med dem som yrka återremiss, emedan jag skulle önska, att det gjordes någon skilnad emellan rättigheten att slippa deltaga i de årliga vapenöfningarne i fredstid och rättigheten att i krigstid sätta annan person i sitt ställe. Såsom jag redan yttrat, önskar jag likväl att en sådan skilnad skulle finnas blott så länge vi hafva vår nuvarande beväringssystemet; ty om vi få en verklig värnepligtslag i Sverige, så anser jag att ingen sådan friköpningsrätt bör ega rum.

Herr Berg: Sedan jag hade den äran att yttra mig, har jag sett mig hårdt bemött af tvänne talare. den förste min kamrat till venster och den andre Herr von Koch. Det var påkostande för mig att höra icke allenast deras yttranden utan ännu mera det bifall som gafs dem af många. Jag tillåter mig vådja till Herrarnes rättskänsla, huruvida det var rätt handladt att stämpla som orätt och skamligt hvad jag har sagt. Herr representanten från Blekinge vågar jag säga, att jag hyllar rättvisan så mycket som trots någon annan och jag vågar tro att jag icke brutit mot rättskänslans regler, då jag yttrat den förmodan, att vi skulle kunna gagna den stat, hvari vi lefva, äfven på annat sätt än att personligen uppfylla värnepligten. Det är icke af personlig rädsla för mig eller mina söner, som jag yttrat hvad jag sagt, utan det är för statens högre ändamål. Jag anser att staten har högre ändamål än att låta hvar och en af sina medlemmar stå i ledet. Jag vågar påstå och tror mig hafva bevisat, att beviljandet af rättighet att slippa en sådan skyldighet är icke allenast icke något orättvist utan äfven något nyttigt eller nödvändigt. Min åsigt är, att man icke behöfver vara *rike mans son* för att blifva befriad från en så kallad skyldighet, som man på bättre

sätt kan uppfylla. Den talare, som hade ordet näst före mig, har bevisat, att den låga afgift, som för närvarande fordras för att slippa undergå vapenöfningar i fredstid, icke ens motsvarade de omkostnader, för hvilka den är utsatt, som personligen skall uppfylla värneplikten. Såsom jag tror, yttrade jag förra gången, att äfven jag ansåg denna afgift vara för låg och att den borde sättas högre. Staten har ofta långt mera gagn af de personer, som icke vilja själfva stå i ledet utan i stället, efter måttet af sina krafter tjena sitt land på annat sätt och genom att betala en högre afgift; och en högre afgift kan man betala äfven utan att vara *rike mans son*. En af mina motståndare har i viss mån medgifvit detta, då han bemötte mitt yttrande, att den som till följd af börd förvärfvat en företrädesrätt, bör få njuta denna rätt sig tillgodo. Jag kan medgifva, att efter hvad som vanligen menas med *börd* har jag uttryckt mig oriktigt. Min mening var icke endast den *aristokratiska börd*, det *adeliga arfvet*, utan jag åsyftade *allt* hvad som genom börd eller arf erhålles. Jag menade dermed att så länge egendomen ärfves, bör den också få tillgodonjutas af den, som kommit i besittning af densamma.

Jag har ej förnekat, att skyldigheten att bidraga till sitt lands försvar är *helig*, men jag har tillika sagt, att jag icke anser det vara nödvändigt, att vi alla skola tänka på att personligen uppträda för detsamma. Jag anser, att Konungen bör ega den rätt, som han ännu har, att för höga idéer, för de svagares försvar, uppträda. Hvarifrån är det som vi isynnerhet leda vår storhet? Är det icke från vår store Gustaf Adolfs uppträdande i Tyskland? Icke var det för något nödvändigt behof som han uppträdde i Tyskland. Det skulle icke kunna anses såsom ett blott försvarskrig. Det var en hög tanke af honom, men icke var det nödvändigt för honom att der uppträda; och dock hoppas jag att hvar och en, isynnerhet de ridderlige ledamöterna i denna Kammare, skola erkänna, att hans uppträdande ländt vårt land till nytta och ära. Hvarföre behöfde Sardinien uppträda i Krim-kriget? Jo, det uppträdde för en vacker idé, som gjorde det stort.

Jag har blifvit tagen i försvar af några ledamöter, hvilka likväl icke i allo delat min åsigt. Jag må bekänna, att jag icke i allo delar åsigten om nödvändigheten för alla af att vid inträffande krig personligen med sin kropp försvara fäderneslandet. Jag måste likväl respektera hvars och ens åsikter och ädla tankar, och jag måste således böja mig för dem, ehuru jag icke vet om något dermed skall vinnas. Jag afstår således från mitt förra yrkande och förenar mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr von Möller: Jag hade icke trott, att jag i egenskap af Lag-Utskottets ledamot skulle behöfva uppträda till försvar för detta Utskottets betänkande. Vid riksdagarne 1867 och 1869 samt tvänne gånger under år 1871 har värnepliktslagen blifvit framlagd för Kamrarnas och af denna Kammare antagits, de tvänne sista gångerna utan någon anmärkning. Jag trodde dtrföre icke att förslaget skulle möta något motstånd, men en debatt har nu emellertid uppstått med anledning af den af enskild person väckta motionen. Hade det här va-

rit fråga om en vanlig motion af en enskild motionär, så hade kanske Lag-Utskottet valt en annan form för sitt utlåtande eller att hemställa till Kamrarne om beslutandet af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, men då chefen för Landtförsvars-departementet, som uti ett i Medkammaren den 17 Februari afgifvet anförande förordat den föreslagna förändringen både i fosterländskt och militäriskt intresse, yttrat, att den vore nödvändig, för att allmänna värneplikten i vårt land måtte blifva en sanning, samt förklarad, att den, derigenom att den åt beräkningarne lemnade ett fastare stöd, vore egnad att undanröjda en väsendtlig svårighet vid uppgörandet af en mobiliseringsplan, så blef följden också den, att ingen inom Lag-Utskottet satte sig emot denna motion. Det finnes nemligen ingen reservant inom Utskottet, och blott en af dess ledamöter, som icke var närvarande när beslutet fattades, har nu inför Kammarne bekämpat motionen.

Jag skall icke yttra mig om den militäriska sidan af saken, då jag vet att andra personer med full sakkännedom begärt ordet. Jag vill blott uttrycka den förmodan, att huru beskaffad vår arméorganisation än må blifva, och huru än den värnepliktslag må lyda, som kommer att framläggas för Kamrarne af den nu varande eller en blifvande chef för Landtförsvars-departementet, så kommer den dock bestämdt att innehålla sådana föreskrifter, att ingen må vara berättigad att lösa sig från skyldigheten att försvara sitt land. Jag kan för min del icke underlåta att protestera mot det yttrande, som här fällt af en ledamot, att det vore en *fras* att tala om hvarje svensk medborgares pligt att försvara sitt fädernesland.

Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Nisser: Det är med en viss tvekan, som jag uppträder i denna fråga, då Kammarne verkligen, oaktadt en ledamot nyss yttrat motsatsen, flera gånger godkänt den idé, som nu uttalats af Utskottet. Jag har likväl en önskan att ännu en gång få yttra mina tankar i detta ämne och jag betraktar det ur en vida större och högre synpunkt än som hittills skett. Jag är inom mig fullt öfvertygad, att denna fråga är af den ofantligt stora vikt, att en reorganisation af vårt försvarsväsende är komplett omöjlig utan att en reform i detta hänseende först och främst genomföres. Vi hafva här under flera riksdagar haft framlagda förslag till reorganisation af vårt försvar. De hafva alla gått samma missöde till mötes. De hafva blifvit underkända. De hafva alla haft fel (det kan ingen förneka), men jag tror att det största felet varit, att den allmänna öfvertygelsen inom landet ännu icke varit mogen för reformen. Eu annan brist har väl också förefunnits i alla de framlagda förslagen, och denna brist har angått organisationen af befälet. Uti de af Kongl. Maj:t genom förre Krigsministern framlagda förslag talades på många ställen just om bristen på befäl, men då Krigsministern hade det svåra, för att icke säga omöjliga, åliggandet att åstadkomma en stor reform med små tillgångar, så måste ovilkorligen brister uppstå, och den som främst visade sig var bristen i befälets organisation. Det är alldeles omöjligt att tänka sig en arméorganisation utan att man börjar med be-

fålet. Vi gamle i Kammaren komma visserligen icke att vara med, då denna fråga en gång når sin lösning, men må det tillåtes mig att uttala ett vänligt råd till de unga, som skola deltaga i reorganisationen! Det är just att man icke får förbise att *början af en arméorganisation måste göras med en organisation af arméns befäl*. Det är just för att åstadkomma detta befäl, som bevaringsidén måste vara *hel och omfattande*. Tillgång på lämpliga befälsämnen inom beväringen är icke så stor, att vi hafva råd att släppa bort någon af dem. Vi måste ihågkomma, att organisationen af en verklig armé på 120,000 man fordrar en hel liten särskild armé af befäl. Vi hafva många gånger talat om att för *sex* man fordras *ett* befäl: således för 120,000 man 20,000 befäl. Det finnes ingen möjlighet att organisera detta befäl utan att antingen dertill använda vår stam i en förbättrad upplaga eller också uttaga den vida största delen af befålet ur beväringen. Jag vet väl att mången fosterländskt sinnad man tror, att vi med de 100,000 man beväring, som vi hafva, skulle kunna organisera en tjänstbar armé och dermed berga oss; att vi skulle med det befäl, som nu finnes, kunna exercera den beväring vi hafva, så att den blef hjälpliga soldater, möjligen jemförliga med vår nu varande stam, men dervid måste vi betänka, att nationens normala tillstånd är freden, och lyckligt är det, men *arméns* är, icke freden, utan *kriget*. I det ögonblick, då vi skulle nyttja vår armé (och vi måste märka att i krig måste otvifvelaktigt *hela* denna armé användas), skulle vi hafva befäl för 20,000 man, men sakna det för 80,000. Hvad göra vi väl med en sådan armé? Det är en olycka att hafva den, ty det inleder oss i frestelsen att tro att vi kunna göra något, då vi i sjelfva verket kunna göra *intet*. Sedan skjutvapnen blifvit alltmera förbättrade, har också taktiken måst på det sätt förändras, att *den spridda ordningen* allt mera användes. Deraf har blifvit en nödvändig följd, att ett betydligt större antal befäl erfordras. Det sista kriget har äfven i det fallet gifvit oss en lärdom som är mycket beaktansvärd. Det har nyligen utkommit ett arbete af en preussisk öfverste vid namn Borbstädt, och hvad man der bör kunna lita på är, att de preussiska förlusterna icke blifvit upptagna för stora. Emellertid inhemtas af detta arbete, att, under det stora kriget, förlusten af befäl varit synnerligen stor, så att då proportionen mellan officerare och soldater i den preussiska armén observeras, vid Fohrbach stupade 2 officerare mot en soldat; vid Wörth fyra officerare mot en soldat och vid Weissembourg sex officerare mot en soldat. Eller under annan form: att då armén här uttryckte med en officer mot 50 soldater, utgjorde de stupades antal en officer mot 8 soldater, eller något mera än 6 gånger det antal, som skulle hafva utgjort den rätta proportionen. Här af framgår, att man måste söka att bilda ett befäl, som icke allenast är tillräckligt vid mobiliseringen, utan äfven erbjuder en reserv, ju starkare desto bättre. Det är att beklaga, att man icke af öfverste Borbstädt får reda på förlusten bland underbefålet, ty troligen hade man der fått en ungefär likartad proportion.

Af hvad jag nu haft äran anföra framgår tydligt, att befälsorganisationen är grundvalen för arméns tjänstbarhet, och att åstadkom-

mande af en sådan organisation här i vårt land inom möjliga kostnader blifver en omöjlighet, om man icke använder alla de krafter som vår beväring erbjuder.

Hvad den nu föreslagna förändringen i och för sig själf angår, vill jag medgifva, att den är högst obetydlig, ifall man dervid skulle stanna; men liksom hörnstenarne ensamma för sig utgöra en högst obetydlig del af en blifvande byggnad, och blifva värdelösa om arbetet härvid skulle upphöra, så äro de derföre icke mindre nödvändiga; och likaså är denna förändring oundgänglig såsom grundvalen för hela arméorganisationen; och då vi väl få hoppas att *den* byggnaden en gång skall blifva färdig, är det också nödvändigt att beväringensinstitutionen utvecklas i den riktning, som här är föreslagen och hvilken är den enda rätta.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton, Henning: För min del gillar jag icke yttrandet af den talare, som började denna diskussion, tvärtom tror jag att han i vissa delar misstagit sig, men jag tillåter mig säga, att jag ännu mera ogillar hvarje försök att terrorisera Kammaren och att försöka en vederläggning, som icke är grundad på skäl. En af de talare, som yttrat sig mot den förste, sade sig till oss hysa det förtroende, att några skäl här icke skulle behövas, men i sådant fall hade han gjort bättre att ej säga oss det och i så hårda ord gifva en Kammarens ledamot en tillrättavisning.

Hvad sjelfva frågan angår, röstar jag för upphörandet af rättigheten att genom legning af annan karl befria sig från skyldigheten att under krig deltaga i landets försvar. Jag gör det derföre, att jag icke tror en verklig och god armé-organisation under annat vilkor kunna åstadkommas; vidare emedan detta måste framkalla en ökad öfning för beväringen, då just de personer, som kunna lega för sig och nu göra det, skola blifva de förste att yrka, att de ej måtte åläggas att uppoffra sina lif, utan att man lärt dem att dermed åstadkomma någon nytta; och slutligen, emedan jag anser upphörandet af legningsrätten vara det säkraste sättet att vid en blifvande organisation för armén erhålla en god stamtrupp, enär de, som skulle varit i tillfälle att lega, ej hafva någon synnerlig olägenhet af de nödiga öfningarne, men sannolikt ej vilja underkasta sig en ständig flerårig krigstjänst, hvartill således en stamtrupp blir behöflig.

Emellertid befarar jag, att Utskottets förslag lider af någon ofullständighet. Beväringenslagen bör finnas i hvarje värnepligtigs hand och kunna af honom förstås, men han förstår ej att åtskilliga paragrafer äro upphädda, om de stå oförändrade i lagen; att härom blott utfärda en författning, fruktar jag således vara otillräckligt. Det torde ock förtjena tagas i ytterligare öfvervägande, om personer, som äro i beväringensåldern, må få tillåtas att flytta ur landet, utan att gifva någon ersättning för underlåtandet att uppfylla sin medborgerliga värnepligt. I Preussen, der värnepligt-systemet nått sin högsta utveckling, tager man vid inträffande krig, reda på och hemkallar dem, som äro i beväringensåren, och vill man gå så tillväga

äfvén hos oss, kan någon afgift ej komma i fråga, men derom är intet stadgadt. Slutligen synes mig fullständigheten och tydligheten fordra, att då man upphäfver legningsrätten, man äfvén upphäfver de paragrafer, som handla om de legdes skyldigheter, hvilka väl blifva utan verkan och sålunda oskadliga, men dock enligt Utskottets förslag ej skulle upphävas.

Hufvudsakligen af dessa skäl förenar jag mig i yrkandet om återremiss.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den talare, som näst efter mig fick ordet, uppträdde visserligen också emot mig, men af det sätt, på hvilket han gjorde detta, visade sig åtminstone för mig, att han icke rätt uppfattat min framställning. Jag tyckte mig likväl hafva tydligen uttalat den åsigt att jag icke vill medgifva befrielse för någon i händelse af krig, utan att det var från skyldigheten att i *fredstid deltaga i vapenöfningarne*, som jag trodde att man kunde medgifva äfvén hädanefter den friköpning, som nu är tillåten. Jag får till ett ytterligare stöd för en sådan åsigt i den ärade talarens minne återkalla de förändringar, som på sednare tider inträffat genom den undervisning uti militäröfningar, som numera i skolorna meddelas. Jag tror, att denna öfning kan vara fullt så god som åtminstone de öfningar, som bevarings-unglingarne i fordna tider undergingo, och att den således kan antagas i väsentlig mån ersätta desamma, i synnerhet som den kommer ungdomen tillgodo under en tid, då den är särdeles läroaktig, hvaremot nu ofta händer, att mången har svårt att inhemta den erforderliga färdigheten vid den ålder, då han enligt lag skall fullgöra sin bevaringsskyldighet. Det finnes emellertid så många behof inom en armé, hvilka kräfva andra personer än blotta soldater, och behofvet af sådana biträden har i sednare tider så tillväxt, att tilläfventyrs de personer, hvilka icke undergått vapenöfning, men ega insigter t. ex. i läkarekonsten, ingeniörväsendet, telegrafering eller jernvägstrafikens skötande, kunna blifva mycket angelägnare för arméns tjänstbarhet än den simple soldaten, och jag vill be den ärade talaren att, för att öfvertyga sig derom, taga del af den berättelse, som General Faïdherbe afgifvit om Frankrikes nordarmé under sista kriget, äfvensom af Öfverste Freycinet's bok *La guerre en province*, hvilka båda afhandlingar innehålla åtskilligt lärorikt äfvén för den i krigsvetenskapen oinvigde.

En annan talare, icke långt ifrån mig, åberopade ur Lag-Utskottets betänkande ett yttrande af den nuvarande chefen för Landtförsvarsdepartementet och anförde att, sedan detta blifvit uppläst inom Lag-Utskottet, hade ingen enda röst höjt sig mot förslaget. Det var således en ganska kort öfverläggning, som rörande denna, enligt min åsigt, ganska viktiga fråga egde rum inom Lag-Utskottet, men huruvida den tillika var grundlig, derom kunna måhända tankarne vara delade. Dylika yttranden som detta, hvilka på Lag-Utskottet gjort så stort intryck, hafva emellertid förekommit flera gånger förut, och jag vet ej, hvarför icke Lag-Utskottet äfvén framdragit den föregående Departements-chefens yttrande i samma ämne; man hade då haft två krigsministrars utlåtanden att stödja sig på.

Att den ringa tillgången på befäl är en af de största bristerna i vår nuvarande armés organisation har jag förut, då fråga derom varit här å bane, yttrat, och i likhet med den ärade talare, som nyss hade ordet, är jag äfven nu af samma åsigt, men jag tror icke, att detta behof kommer att afhjelpas derigenom, att man ovilkorligen ålägger alla ynglingar att deltaga i de årliga vapenöfningarne, ty det må förlåtas mig, att jag icke kan hafva så stort förtroende till deras förmåga att på den korta öfningstiden och af hvad derunder utgör föremål för meddelande åt dem uppöstras till befäl. Samme talare lemnade åtskilliga ganska intressanta uppgifter ur Herr Borbstædts bok, hvilka troligen varit för flere af Kammarens ledamöter redan förut bekanta. Han beklagade dock såsom en brist, att i samma bok icke förekom någon uppgift om underbefalet. Det är emellertid förmodligen icke obekant för den värde talaren, att för närvarande uti Preussen icke finnes något annat underbefäl än korporaler. En del af dessa kallas visserligen underofficerare, men de gå alla med gevär i ledet. Det är således troligt, att de äro inberäknade bland manskapet uti de uppgifter, som blifvit åberopade.

Jag vidhåller den åsigt, att någon rättighet att undgå krigstjänst icke bör medgifvas för någon, som kan densamma fullgöra, men å andra sidan kan jag icke skilja mig från den tanken, att det är för landet i det hela en stor fördel, att möjlighet finnes för vissa att i fredstid slippa vapenöfningar, i synnerhet som denna befrielse numera med mycket mindre äfventyr, än förr, kan medgifvas, sedan vapenöfningar i skolorna blifvit införda, hvarigenom troligen en lika god insigt i militära färdigheterna bibringas som genom de gamla beväringssmötena. Jag har sjelf undergått vapenöfning i gamla tider, och icke var jag vid öfningens slut mycket hemmastadd i soldatyrket, ehuru jag ändock under tiden mer än en gång fick göra korporalstjänst, emedan korporalen var i sina stycken ändå klenare än jag.

Herr Tornérhjelm: Att den föreliggande frågan är ett ganska kinkigt ämne, finner man af den hetta, hvarmed debatten förts. Den har till och med urartat till personligheter, hvilka emellertid jag skall söka undvika, likasom jag skall veta tillbakavisa dem.

För att nu öfvergå till sjelfva saken, så ber jag att få nämna att, om här föreläge ett fullständigt uppgjort förslag om vårt lands försvarsorganisations byggande å allmän värnepligt, så vore det gifvet, att all friköpning skulle upphöra, och jag tror icke heller, att någon vill bestrida detta. Nu föreligger emellertid här en från det stora organisationsförslaget lösryckt fråga, och då blir förhållandet väsendtligen annorlunda. Man har sagt, att detta stadgande redan två gånger blifvit af Kammaren antaget. Det är visserligen sannt; vi veta alla väl, att Kammaren tvänne gånger utan någon debatt antagit beväringsslagen. Om likväl de Herrar, som åberopa detta såsom ett skäl för att vi skulle godkänna detta Lag-Utskottets betänkande, ville vara fullt uppriktiga, så tror jag, att de skola medgifva att, om vid föregående tillfällen den ringaste utsigt förefunnits att beväringsslagen skulle blifva af Andra Kammaren antagen, densamma

utan tvifvel gifvit anledning till häftiga debatter och skarpa menings-skilljaktigheter. Jag hoppas emellertid, att vi från Kongl. Maj:t hafva ett förvänta ett förslag till arméorganisation, byggt på allmän folk-beväpning och i sammanhang dermed en hemställan om friköpnings-rättens borttagande, och då skall jag rösta för ett sådant stadgande, men att nu antaga det, löstryckt från organisationsfrågan i sin helhet, kan jag icke vara med om. Jag vill vidare fråga, om de Herrar, som önska en folkbevapning, verkligen tro, att de genom att antaga detta förslag komma ett enda steg närmare sitt mål. Nej, visst icke, utan hvad blir följden? Jo först en minskning i statsinkomst af 30,000 R:dr eller det belopp, till hvilket friköpningspenningarne uppgå; vidare en ökad utgift för den större numerär, som årligen skall öfvas, så att troligen staten genom direkta och indirekta förluster får vidkännas en ökad utgift af, efter hvad jag hört uppgifvas, omkring 140,000 R:dr årligen. Jag påstår vidare, att vi icke kunna bilda någon armé af vår beväring, sådan den nu är beskaffad, ty den är alltför talrik och tillgången på befäl för ringa. Om vi skulle öfva all beväring utan friköpning, så skulle vår beväringstyrka utgöra en half procent af hela befolkningen, då Preussen derom icke öfvar mer än $\frac{1}{4}$ procent af landets folkmängd. Om vi kunde komma derhän, att lottningsystemet blefve antaget, hvilket är praktiskt riktigt, ehuru föga utsigt förefinnes, att representationen skall ingå derpå, så skulle äfven alla skäl vara för handen att borttaga friköpningsrätten, men för närvarande vill jag icke med min röst biträda ett dylikt förslag. En talare erinrade om att chefen för Landtförsvars-departementet vid remissen af ifrågavarande motion i Andra Kammaren yttrat, att det vore nödvändigt att antaga detta förslag för att få en sanning af den allmänna värnepligten. Jag vågar dock bestrida tillämpligheten för närvarande af denna i öfrigt riktiga åsigt, emedan vi i alla fall hafva alldeles för mycket beväring, och emedan staten väl kan behöfva den inkomst, som genom friköpningen beredes, för att dermed skaffa befäl för den öfvertaliga beväringen.

Detta är i korthet de skäl, hvilka förmått mig att nu rösta för afslag, och då dertill kommer, att jag icke anser det lämpligt, att en så vigtig del af organisationen beslutes på grund af enskild motionärs framställning, så tror jag det vara klokare att uppskjuta afgörandet af denna fråga, till dess den kan förekomma i sammanhang med ett Kongl. förslag om allmän värnepligt, då äfven jag gerna med min röst skall biträda densamma.

Herr Stråle: Ehuru jag icke delar den åsigt, som den förste talaren här uttalat, så tillåter jag mig dock att uttrycka, det jag tror hans mening vara förestafvad af en lika fosterländsk känsla som min, hvarföre jag ock skänker den min fulla aktning.

För min del fäster jag mig icke vid, om ett fåtal flere beväring-ynglingar komma i ledet genom den nya lagen, icke heller om åtskilliga tusen R:dr komma statskassan till godo genom nuvarande lags bibehållande, utan fäster jag mig uteslutande vid den högst vigtiga omständigheten, att de förmögnare klassernas barn komma i ledet bredvid arbetarens, och att den bildade ynglingen får i fäder-

neslandets tjenst stå tillsammans med den obildade. Jag antager nemligen för visst, att detta förhållande skall jemväl under fredstid medföra en synnerligen viktig förändring i beväringinstitutionen, och att mycket skall vara gjordt för beredande af tillgång på befäl i händelse af krig. Jag tror ock, att både de förmögnare klasserna och de bildade ynglingarne skola vinna på denna vapenöfning tillsammans med de mindre bildade, liksom äfven desse sednare skola hafva fördel af beröringen med de bildade under exercistiden. Jag tror således, att här är i fråga en högst viktig förändring i beväringorganisationen till vårt lands bästa. För min del anser jag visserligen denna förändring vara en stor uppoffring af de förmögnare klasserna, men jag hoppas dock, att de skola vara villiga att nedlägga detta offer på fäderneslandets altare.

I hufvudsaken har förslaget blifvit understödt af de fleste talare, men man har riktat en och annan anmärkning emot sednare delen deraf, som talar om den befrielse, som kan vinnas på grund af ömmande omständigheter, eller derföre att en person vill till främmande land utflytta. Jag förmodar dock, att om denna lag blir gällande, så skall man icke kunna befria sig från beväringsskyldigheten genom att utflytta ur landet, utan att på samma gång uppoffra den svenska medborgarrätten, och vid sådant förhållande torde den anmärkning förfalla, som man riktat mot denna del af förslaget, till hvilket jag vördsamt anhåller, att Första Kammaren måtte lemna sitt bifall.

Friherre Raab, Carl: I närvarande ögonblick intager denna fråga en mycket större vikt än vid föregående riksdagar. Om vi betrakta försvarsfrågans historik, så veta vi, att vid sista riksdagen blef Kongl. Maj:ts förslag förkastadt, emedan Andra Kammaren önskade att ställa försvaret på en helt annan grund än den närvarande indelningen. Jag förbigår att tala om de särskilda intressen, som då gjorde sig gällande, och vill ej heller antyda annat än att hos rote- och rusthållarepartiet, då det ville afskudda sig indelningsverkets börda, legat ett fosterländskt intresse till grund.

Emellertid är i dag en räkenskapsdag för detta parti. Skulle det afslå denna motion, om upphäfvandet af friköps- och legningsrättigheten, då har det dömt sig sjelf och bär inför framtiden ansvaret derför.

De talare, som uppträda för behållandet af legningen och friköpet, hvad vilja de? Behölle man det gamla indelningsverket, så inginge i försvarsstyrkan beväringen såsom en hufvudsak. Afskaffar man indelningsverket, en idé som med hvarje dag vinner allt flere anhängare, så måste landets försvar uteslutande byggas på folkbeväringen. Alltså är nödigt att under begge omständigheterna lyfta värnepligtsidén så högt som möjligt.

Ett medel att lyfta folkbeväringinstitutionen till dess höga sublimes mål finnes i stadgandet att, i fråga om fosterlandets försvar, ingen må eller får aflyfta sig rättigheten eller skyldigheten att våga gods och lif för fosterlandets heliga sak. Denna pligt är så helig

att, då man talar om att utgöra den genom penningar, är man en ovärdig fosterlandets son.

Det kan icke förnekas att för utförandet af ett krig erfordras penningar; och, under föregående tiders krig, tillställda för att roa regenter eller att tillfredsställa deras hersklystnad, kunde mycket i den vägen hjälpas med penningar. Krigen hade då en annan karaktär än nu. Nu mera föras de på lif och död — de angå, åtminstone i fråga om små nationer, deras tillvaro eller utrotande.

När man ser huru allvarligt de stora nationerna upptaga frågan om försvarsväsendet; huruledes Preussen ända ifrån detta sekels början funnit nödigt stadga ovilkorlig värnepligt, och att det, hufvudsakligt genom denna åtgärd, kan räkna på sin militära överlägsenhet; så skulle det vara en särdeles klandervärd sak hos oss, ett stort fel — att icke följa de lärdomar, som gjort Preussen stort och mäktigt. Med afseende härpå vill jag omtala ett exempel från Preussen från sista fransk-tyska kriget, som vi böra lägga märke till. Vid krigets utbrott bodde i Hamburg eller Altona en bankir, jag tror det var Donner, som hade en son, hvilken var värnepliktig. Han erbjöd preussiska staten en summa af en million Thaler, ifall hans son blefve fri, men detta anbud antogs icke, utan sonen måste inträda i ledet och offra sitt blod för fäderneslandet. Hvarföre ansåg man då detta så viktigt? Derföre att i fråga om fosterlandets försvar tillkommer en hvar medborgare samma åliggande; vidare: att för armén och försvaret vore särdeles angeläget att tillägna sig den största intelligens som landet hade att erbjuda. Naturligtvis vore arméns tjänstbarhet och krigets utgång väsendtligt derpå beroende. En talare, den förste som yttrade sig, sade, att han fäste högre begrepp vid den individuella friheten, än som vore förenligt med denna allas skyldighet att undergå vapenöfning. Den individuella friheten måste man visserligen respektera, så länge den icke går för nära statsändamålet, men jag för min del håller ännu mera på begreppet om staten och på dess fördel än individens och tror mig derigenom bäst befrämja den individuella friheten. Återfinner man icke för öfrigt samma förpligtelse för en hvar att försvara fosterlandet med sin person, genomgående alla skiften af samhällsutvecklingen? Har det funnits under hedendomen något folk, som icke vidkänts samma princip? svaret härpå blifver icke tvifvelaktigt. Från antiken minnas vi uttrycket: "kom igen med eller på din sköld" och under kristendomens tideräkning, personlighetsprincipens högsta inkarnation, talar man om lösepenningar. Hvilken tid, hvilka seder!

Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr Wijkander: "Hvad är det här är fråga om?" så sporde en talare på östgötabanken. Jag skall söka härå gifva svar. Det är icke fråga om huru många man, som skola öfvas; huru stort behofvet är af befäl; huru läkare och intendentur skola anskaffas, utan det är fråga om en stor grundsats, det är fråga om Första Kammaren skall uttala såsom sin åsigt, att lega och friköpning böra kvarstå, eller om Första Kammaren vill förklara, att hurudan arméorganisationen än kommer att se ut, skall dess grundval vara: allas lik-

het inför lagen, allas pligt att deltaga i fosterlandets försvar. Men detta hindrar icke staten att vid sjelfva organisationen bestämma huru och på hvad sätt staten vill begagna sig af sina medborgares krigstjenstskyldighet, så att t. ex. den, som är läkare, får fullgöra sin skyldighet derigenom att han anställles såsom läkare. Det är äfven fråga huruvida en tidsenlig arméorganisation skall vara möjlig, huruvida vi skola kunna utveckla och förbättra våra försvarskrafter så som det fordras i denna tid, då intelligensen i högre grad än förr afgör segern. Det är fråga, huruvida man skall uttala såsom grund-sats, att intelligensen måste betala med sin person, att rikedomer icke får kasta fram penningar i stället för att lemna sina söner till foster-jordens försvar. Det är visserligen "godt att hafva penningar", såsom en talare yttrade, men målet dit vi sträfva, det är, att landet skall kunna försvaras, och utan intelligens i ledet går landet sin undergång till mötes. De sista årens händelser bestyrka detta.

Samme talare anmärkte, att "friköpningsrätt" eller rättigheten att köpa sig fri från vapenöfning i fredstid, vore något helt annat än "lega", och denna åsigt försvarades jemväl af två andra talare. Jag tror, att detta är i sin grundtanke ett stort misstag. I ena som i det andra fallet befriar man sig medelst penningar från skyldig-heten att personligen försvara fäderneslandet; ty icke tror väl någon af eder, mine Herrar, att den som genom friköpning undandra-git sig att under fredstid vinna färdighet i vapens bruk, kan användas i krig? Gifva icke exemplen från Frankrike tillräckligt vid handen, att endast den, som vunnit öfning under freden, har något värde under kriget? Den korta tid, hvarunder ett krig numera utageras, omöjliggör att derunder bibringa erforderlig vapenfärdighet.

Beröfvar man, frågade samme talare, landet något genom friköp-ningsrätten? Ja! Man beröfvar oss intelligensens, de bildade klassernas deltagande, tillgången på befälsämnen. Må man icke säga, att den korta beväringsexercisen icke utbildar befäl. Det är icke fråga om huru lång öfningstiden bör vara, utan det är fråga om statens rätt att uttaga denna öfning, om staten finner så lämpligt.

Ytterligare frågade samme talare, om man icke för närvarande har tillräckligt med folk, om man icke behöfver reserver under krig. Men, mine Herrar, det är icke fråga om antalet, utan frågan gäller grundsatsen, och reserver, som äro ööfvade, sakna allt militäriskt värde. De kunna möjligen blifva användbara i ett annat krig, men icke i det, vid hvars början de sakna all öfning. Det är denna sanning, som den sednaste tidens krigshändelser lärt hela världen att inse, och vi böra icke, vi få icke blunda för densamma.

En annan talare sade, att öfningarne i skolan äro fullt så goda som den gamla beväringsexercisen. Det må så vara, men derom är nu icke fråga.

Man har här betonat, att staten har andra behof än det att ega soldater, och att arbetets fördelning gjorde det till en nödvändighet att befria åtskilliga individer. Tvärtom! Just denna arbetets fördelning gör det angeläget att taga bort legan. Huru skulle annars anskaffas den erforderliga tillgången på handtverkare, skrifvare, post- och jernvägstjenstemän m. fl.? Skulle deras anställande göras be-

roende af frivillig öfverenskommelse, vore det omöjligt att beräkna huru lång tid och hvilka kostnader erfordrades vid en mobilisering, och likväl beror allt på en *hastig* mobilisering.

Frågan gäller den stora grundsatsen, att individen icke får med penningar friköpa sig från medborgarens heligaste pligt, den att deltaga personligen i fosterlandets försvar, och att denna individens skyldighet måste blifva en hörnsten för vår arméorganisation. En talare förmenade att förslaget vore en lösryckt del af organisationsfrågan. Men, mine Herrar, det är icke "en del", det är sjelfva grunden för arméorganisationen, det är hufvudvilkoret för genomförande af hvarje tidsenligt organisationsförslag. Endast den, som står kvar vid det gamla och tycker detta vara för ändamålet fullt tillräckligt, endast den kan lägga ett nej till hvarje förslag, som går i annan riktning, utan att taga hänsyn till dess beskaffenhet. Endast den, som ännu tror på den gamla yrkesarméns tillräcklighet i och för sig, endast den kan underkänna allmän värnepligts betydelse, kan ifrågasätta dess nödvändighet.

Samme talare omnämnde arméns styrka, hvilken redan skulle vara större, än att vi skulle mäktat öfva och underhålla den, derest hela beväringen inkallades. Men derom afhandlas, så vidt jag kunnat upptäcka, alls icke i detta betänkande från Lag-Utskottet? Han sade sig vilja borttaga friköpning, om förslaget ledde till lottning. Jag tillstår, att jag härvid icke kan följa hans tankegång. Först sedan friköpningsrätten och legan blifvit borttagna, först då är lottning ingen orättvisa; men att samtidigt hafva friköp och lottning, vore lika mycket en orättfärdighet, som i vår tid en omöjlighet att genomföra.

Mycket kunde vara att tillägga, men jag tror att jag handlar mest grannlaga emot Kammaren om jag icke längre fortsätter med min polemik emot de talare, som före mig haft ordet. Jag kan dock icke sluta, utan att änyo lägga eder, mine Herrar, på hjertat, att frågan gäller, huruvida Första Kammaren vill i dag, såsom flera gånger förut, såsom sin åsigt uttala, att, då det gäller fosterlandets försvar, alla skola hafva samma skyldigheter, vare sig de ega penningar eller icke. Så enkel är frågan.

Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr Nordström: Ehuru ämnet för ifrågavarande betänkande är rikt på anledningar till mångsidiga betraktelser, ehuru det handlar om en fråga, som ovilkorligen måste på det närmaste beröra hvarje manlig samhällsmedlem personligen och hans individuella och allmänna intressen, torde det dock numera kunna anses genom deröfver under närmast föregående riksdagar förekomna diskussioner vara så tillräckligt behandladt, att en hvar derom haft tillfälle att bilda sig en sjelfständig mening. Det är en kommande erfarenhet förbehållet att konstatera, huruvida den obligatoriska värnepligten motsvarar de förhoppningar, man för det närvarande dervid fäster, och huruvida samhällets välfärd i öfrigt dermed kan anses i allo vara förenlig. Det är således icke i någon principiell diskussion af frågan, jag nu vill inlåta mig, än mindre i något bedömande af frå-

gans militäriska sida, för att så säga, helst en sådan icke ligger inom mitt fack. Men i hvad angår betänkandet, betraktadt ur synpunkten af ett lagförslag, kan jag ej underlåta att uttala den mening, att det i formelt hänseende icke torde kunna anses vara lyckligt och klart uppställt. Lagförslaget ingår såsom sådant på civillagstiftningens område; hvadan hvad Riksdagen för sin del finner godt att föreslå som lag i ämnet icke kan af Konungen i något afseende ändras, äfven om derigenom en påtaglig förbättring af redaktionen skulle uppkomma, utan endast afslås och ånyo initieras. Man får härvid ej heller glömma, att den blifvande lagen i ämnet utan tvifvel blifver en af dem, som städse kommer att rådfrågas och läsas, af menige man ej mindre, än af de mera bildade klasserna. Intet vore därför, speciellt i detta fall, mera önskligt och nyttigt, än att lagen affattades i de mest klara och bestämda ordalag, så väl med afseende på hvad som positivt föreskrifves och påbjudes, som med afseende på de från den positiva regeln medgifna undantag. Jag hemställer likväl till eder, ärade Herrar, huruvida detta kan sägas vara förhållandet med det nu framlagda lagförslaget. De positiva skyldigheterna framkomma endast genom en inverterad tankeprocess, och undantagen medgifvas i ordalag, som sakna tydlig och bestämd begränsning. Hvad förstås t. ex. under uttrycket: "särskilda och ömmande omständigheter?" och vidare, är det meningen att en hvar, som förklarar sig vilja till främmande land utflytta, skall från beväringskyldigheten vara befriad? Jag tror att dessa exempel borde vara tillräckliga för att på fulla skäl motivera en återremiss för vinnande af en klarare och bestämdare redaktion, och tillåter mig därför att hemställa om en sådan.

Medan jag har ordet ber jag att få begagna det till att äfven för min del protestera mot det här i afton förekomna försöket att införa censur öfver innehållt af talarnes yttranden, och att på känslsamhetens vägnar fördöma hvad de anfört. Det är ett sådant försök, den ene af representanterna för Blekinge län nu tillåtit sig. Han glömde dervid, att det är sin sjelfständiga öfvertygelse i hvarje förevarande fråga, som representanten ej allenast är berättigad utan ock har till pligt att uttala. Må hans åsichter bekämpas: det är just debattens ändamål; men att söka vända dem honom till en skarp förebräelse, det är att öfverträda det vederbörligas och anständigas gräns, det är att förneka mannavärdigheten hos sin motståndare, det är ett uttryck af föreställningen om sina egna meningars öfverträfflighet. Någon sådan censur känner jag ej, att hvarken grundlag eller annan lag berättigat eller gillat; men att den hos sin utöfvare vittnar om brist på mannhållning och höflighet, är i min tanke alldeles uppenbart. Jag begagnar min rätt att härmed nedlägga protest mot sådana tilltag.

Herr af Klint: Då tiden är långt framskriden och jag icke har något att tillägga till hvad representanten från Wermland i frågan yttrat, vill jag endast tillkännagifva, att jag i allo förenar mig med honom.

Grefve Lagerberg: Jag anser mig böra fästa Kammarens uppmärksamhet på en orimlighet uti nuvarande beväringsskötning, den nemligen att, såsom förhållandet nu är, tillåtes det hälften af de mönstergiltiga ynglingarne inom hvarje distrikt att friköpa sig och att, om ett större antal härtill anmäler sig, lottning emellan dem skall ega rum. I händelse af befaradt krig eller något dylikt oroväckande kan således antalet beväringsskyldige, som äro att påräkna för ett år, nedgå till hälften. Visserligen äro alla, som ej lyckas lega för sig, skyldige att vid krigs utbrott inställa sig under fanan, men då äro de alldeles oöfvade. En lag som tillåter något dylikt synes mig böra innebära sin egen dom.

Man synes ej vilja medgifva, att uti den ifrågavarande lagens förändring ligger en stor grundsats. Jo, mine Herrar, det är just ur principiel synpunkt som den nya lagen har sin största styrka. Är det icke en stor grundsats att hvar och en medborgare skall vara förpligtad att ovilkorligen deltaga i landets försvar samt äfven dertill göra sig skicklig? Såväl den rike som den fattige ynglingen måste nu uppfodas i den stora grundsats, att han en dag kan komma att med lif och blod försvara fäderneslandet, samt att blotta tanken att uppdraga denna medborgerliga och höga pligt till en annan skall jaga blygseln rodnad uppå hans kinder.

Jag vill med någa ord komplettera den historia, som en ärad ledamot från Kronobergs län omtalat. Man har berättat mig att vid sista tysk-franska kriget bjöd en rik enka uti en af Tysklands större handelsstäder $\frac{1}{2}$ million mark för ende sonens befrielse från den fosterländska pligten att personligen få äran försvara fäderneslandet. Genom väns vänner lyckades hon vinna befrielse för den unge mannen. När ynglingen dagen derpå vid vanlig tid infann sig å börsen, möttes han af föraktliga blickar, och flere af hans kamrater vände honom ryggen. Blygseln grep honom, han skyndade hem, packade in sina saker och inställde sig frivilligt vid krigshären. Så verkar en stor grundsats!

Jag yrkar bifall.

Herr Nordenfelt: Jag anser det vara hvarje medborgares pligt att med sin person bidra till fäderneslandets försvar, och jag röstar därför obetingadt bifall till Utskottets förslag. Jag har en son, och villigt offer jag honom, om fäderneslandet så kräfver. Om blott den stora principen nu antages, är hufvudsaken vunnen, och man kan derefter med lugn afvakta de åtgärder, hvilka ovilkorligen såsom följder af detta beslut måste vidtagas till ordnande af vårt försvarsväsende.

Herr Abelin: Af mina föregående uttalanden i försvarsfrågan bör för Kammaren vara klart, till hvilket slut jag i förevarande hänseende måste komma.

I allo instämmer jag i de omdömen, som här blifvit fallda om det principiellt oriktiga och till sina följder fördorfliga deri, att låta pligten att värna fosterjorden vara beroende af förmögenhetsvilkoren, äfvensom om det i flera hänseenden och särskildt ur militärisk synpunkt

olämpliga samt rättskänslan kränkande deri, att legningsrätt under krigstid varit medgifven. I öfverensstämmelse med denna uppfattning, hvilken jag såsom medlem af Konungens råd vid flera tillfällen uttalat och hvilken delades af mina dåvarande kolleger, biträder jag den af motionären föreslagna och af Utskottet förordade förändring i nuvarande beväringsslag. Denna motion afser nemligen att bereda erkännande åt en stor och vigtig princip, genom hvars antagande måste undanröjas ett af de väsendtligaste hindren för genomförande af en omfattande armé-organisationsplan. Då nu förslaget i och för sig är egnadt att gifva ökad värde åt hvilken organisation som helst, vill jag, med förklarande af min tillfredsställelse och glädje öfver motionen, instämma i yrkandet om bifall till Utskottets hemställan.

Grefve Mörner, Oscar: Jag vill icke länge upptaga Kammarrens tid, men då här har talats så mycket om den stora grundsatsen att alla medborgare böra deltaga i fäderneslandets försvar, ber jag att få förklara, att, så vidt jag hört, icke mer än på sin höjd en enda röst höjt sig i någon mån deremot. Det är ju endast i fråga om friköpningsrätten som meningarne hafva egentligen varit delade. Man säger att det ligger äfven en stor grundsats i friköpningsrättens upphäfvande. Detta måste jag bestrida, ty jag kan icke förstå, att det skall vara en stor grundsats att man i fredstid nödvändigtvis tjenar med sin person, då man i alla händelser under krigstid måste deltaga i landets försvar. En talare, hvars militäriska insigter jag högt skattar, yttrade, att den som icke öfvades i fredstid vore icke heller duglig i krig. Han skulle kunna hafva rätt deruti om vi vore en kontinental makt, men då till följd af vårt så godt som insulära läge våra fiender icke kunna skicka hit stora härmassor på en gång eller åtminstone utan att någorlunda tid till förberedelse å vår sida funnes, synes det mig, som om tiden borde medgifva, att våra rekryter kunde hinna uppöfvas till lika stor färdighet med den öfriga beväringen.

Jag har velat anmärka detta, på det att icke någon måtte kunna förebrå mig, att jag velat bestrida den stora grundsatsen om alla medborgares skyldighet att deltaga i landets försvar. I öfrigt vidblifver jag mitt förut framställda yrkande.

Herr Tornérhjelm: Jag har begärt ordet blott för att tillkännagifva att jag förenar mig med dem, som yrkat återremiss. De betänkligheter, Grefve Hamilton mot förslaget uttalat, torde göra en återremiss nödvändig.

Herr Almquist: Då så många i saken redan yttrat sig, skulle jag icke begärt ordet, om icke några anmärkingar mot texten i förevarande utlåtande påkallade bemötande. Af sjukdom hindrad, har jag väl icke i Utskottet öfvervarit justeringen af utlåtandet, men anser att om ock uppställningen icke är så tydlig och lättfattlig, som önskligt vore, den likväl icke bör lemna rum för den tvekan, som här blifvit uttalad, eller innefatta giltigt skäl att vägra bifall till

till den föreslagna, principiellt vigtiga förändringen. Mot betänkandet har blifvit af en talare anmärkt, att det ej klart uttryckte huruvida rättighet vore Kongl. Maj:t fortfarande förbehållen att vid särskilda ömmande omständigheter frikalla från deltagande i vapenöfning och krigstjenst och af en annan, att sådan frikallelse ej borde få ega rum utan emot afgift. Den förra af dessa anmärkningar torde af den, som närmare granskar förslaget, af sig sjelf förfalla. Det innehåller nemligen, bland annat, att hvad Kongl. kungörelsen den 13 November 1860 i § 4 stadgar derom, att den, som af *särskilda eller ömmande omständigheter eller för att kunna till främmande land utflytta* befrias från beväringsskyldighet, "*skall i fredstid erlägga afgift för vapenöfningsfrihet och i krigstid för sig ställa legokarl*", varder härigenom till all kraft och verkan upphäfdt.

Frågas nu hvad som blefve upphäfdt i händelse förslaget öfverginge till lag, så ligger svaret i de upplästa orden, att stadgandet derom skall upphävas, att den, som uti ifrågavarande afseende vinner befrielse, "*skall i fredstid erlägga afgift för vapenöfningsfriheten och i krigstid för sig ställa legokarl*." Det är allenast detta stadgande, som skall till all kraft och verkan upphävas; men ej Kongl. Maj:ts rätt att vid *ömmande* med flera omständigheter meddela frikallelse från vapenöfning och krigstjenst. Hade Utskottet afsett att en sådan rättighet skulle Kongl. Maj:t betagas, hade icke varit erforderligt säga, att det i sådant fall hittintills gällande stadgande om afgiften för frihet från vapenöfning och om insättande af legokarl skulle till all kraft och verkan upphävas; enär med möjligheten till sjelfva befrielsen vilkoren för densamma naturligtvis måste hafva förfallit.

Utskottet har varit af alldeles motsatt åsigt med den talare som ansett, att afgift borde fortfarande erläggas för frihet från vapenöfning. Enligt dess mening, borde de skäl och omständigheter, hvilka skulle föranleda Kongl. Maj:t medgifva befrielse från vapenöfning och krigstjenst, för sig ensamt vara så talande eller af sådan vigt och betydelse, att de ensamma tillräckligt motiverade ett sådant undantag från den hvarje svensk man åliggande förbindelse att med sin person bidraga till fäderneslandets försvar; de borde vara af den trängande beskaffenhet, att de icke behöfde hjelp i vågskålen af en större eller mindre friskilling. Utskottet har trots denna dess åsigt böra framgå deraf att all ersättning för den befriade personen skulle under hvilken form som helst bortfalla. Ett medgifvande af sådan befrielse mot friskilling eller legokarl skulle under vissa tider kunna leda dertill, att detta i viss mån inverkade på beslutet om bifall till den sökta undantagsbefrielsen. Men just detta har man ansett af vigt att för framtiden förekomma; man har ej velat åt den bemedlade inrymma mera utsigt till en sådan befrielse, än åt den som saknade tillgång till en dylik afgift eller att för sig lega karl. Endast de ömmande skäl, som ensamma talade tillräckligt för sig och hvilka gällde lika för den fattige som för den rike, har Utskottet ansett för framtiden i denna fråga böra gälla.

Hvad nu angår hufvudfrågan eller den om bifall till eller återremiss af Utskottets förslag, beder jag att få taga fasta på den för-

säkran den näst siste ärade talaren utsade derom, att så väl han som alla de, hvilka lika med honom yrkat återremiss, likväl instämde i hufvudsaken eller att hvar man borde vara ovilkorligen förbunden deltaga i fäderneslandets försvar, men att de blott ansågo utan behof att alla voro underkastade vapenöfning. Han åberopade dervid det ofta upprepade antagande att en fiende, som mot Sverige ville föra anfallskrig, icke kunde till vårt af vatten omgifna land öfverföra så stor krigsstyrka, att ju vi icke hade tillräcklig armé att möta hans anfall och hindra hans framträngande i landet, intilldess vi hunne inkalla och tillräckligt inöfva nya härar. Väl tilltror jag mig icke bedöma, hvad till vårt säkra försvar i händelse af anfallskrig erfordras; men alla män af facket, hvilka i denna fråga sig yttrat, hafva talat för bifall till Utskottets förslag eller borttagande af rättigheten till friköp från vapenöfning; och jag erkänner att denna satsen, att vi, efter att hafva blifvit utsatta för ett fiendtligt anfall, skulle hafva tillräcklig tid att inöfva och bilda arméer, förekommer mig allt för oviss, för att derpå vilja stödja ett beslut, som skall utgöra grunden för fäderneslandets framtida försvar.

En talare på vermlandsbanken har så tydligt och fullständigt framhållit betydelsen af den stora princip, hvilken genom bifall till föreliggande förslag skulle genomföras, att den icke torde af någon på detta rum kunna bestridas. Om nu så är, att alla äro ense derom att friköpningsrätten bör upphöra, vill jag hemställa, om det må vara skäl att förkasta eller uppskjuta afgörandet af detta förslag, blott derföre att några finna ordalagen i förslaget sakna önskad tydlighet. Det är likväl obestriddigt att de icke lemna den uppmärksamme läsaren i ovisshet om hvad författningsförslaget innebär. De vidare författningar, Kongl. Maj:t enligt Utskottets framställning torde låta utfärda, komma i allt fall att för allmänheten undanröjja all anledning till tvekan. Att i fråga om en stor, för landet och dess framtid vigtig princip förkasta ett förslag blott för mindre väl valda uttrycks skull, synes mig icke vara väl betänkt. Om, såsom den näst siste ärade talaren anført, och jag älskar att tro, alla äro ense i den stora frågan att en hvar svensk man bör försvara fäderneslandet, synes mig mera skäl att Kammaren ådagalade denna sin åsigt genom ett manligt beslut om bifall än att nu undanskjuta frågan genom återremiss. Hos dem utanför detta rum skulle ett afslag eller undvikande beslut möjligen få sken af eller kunna uttydas såsom i grunden ej förhölle sig alldeles så, som den ärade talaren yttrat. I förtroende till hans ord vågar emellertid jag hoppas och anhålla att Kammaren må bifalla Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då den siste talaren här framhöll den stora princip, som detta förslag skulle innebära, att nemligen alla medborgare böra deltaga i fosterlandets försvar, vill jag fästa hans uppmärksamhet på att i afseende på antagandet af denna princip någon meningsskiljaktighet icke yppat sig. Men deremot skall man förgäfvets söka öfvertyga mig, att frågan om några dagars vapenöfningar kan hafva karakteren af någon stor fråga. Man säger väl att vi framdeles skola ställa till stora vapenöfningar, men ännu

finnes icke någon möjlighet dertill. Dessa två helt olika frågor hafva våra motståndare alltid velat sammanblanda.

En föregående ärad talare, till hvars yttrande den siste talaren refererade sig, ordade om vigten af en skyndsam mobilisering. I detta afseende är jag med honom af samma tanke, men jag vill fråga: "Hvad har hittills blifvit gjort för att möjliggöra en sådan mobilisering? Huru hafva vederbörande reda på dessa bevaringsskyldige? De hafva icke ens gifvit dem nummer och indelat dem till kompanier. Jag tror att, om det komme i fråga att använda dessa bevaringsskyldige, det skulle visa sig att administrationen för mobiliseringens ordnande utträttat vida mindre än hvad en enskild person kunnat göra, om han fått det sig anförtrodt.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades talrika och starka ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 2:dra punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 22. röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej.

Vinner nej, återförvisas punkten.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—72.

Nej—28.

Anmäldes och bordlades Första Kammarrens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6, i anledning af remiss utaf Andra Kammarrens protokollsutdrag N:o 111, med delgifvande af Andra Kammarrens beslut rörande ordnandet af den medicinska undervisningen i riket.

Friherre Funck: Jag får hemställa, att de under dagens lopp första gången bordlagda ärenden måtte sättas först på föredragningslistan till nästa plenum.

Denna hemställan bifölls.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskiljdes kl. 10 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 10 April 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 4 dennes f. m.

Friherre Raab, Carl: Jag får vördsamt anhålla om tre veckors tjänstledighet från den 15 dennes för vårdande af mina enskilda angelägenheter.

Denna anhållan bifölls.

Företogs val af tjugofyra valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige uti Riksbanken och Riksgälds-kontoret jemte deras suppleanter äfvensom styrelseledamöter och suppleanter vid lånekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Grefve Beck-Friis	med 62 röster,
Herr Brummer	” ” ”
” de Maré	” ” ”
Friherre von Essen	” ” ”
Herr Falk	” ” ”
” Geijer, J. O.	” ” ”
” Gyllenram	” ” ”
” Hallenborg	” ” ”
” Hederstjerna	” ” ”